

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Finantsarvestuse õppetool

Jaanus Tähiste

**USULISTE ÜHENDUSTE
MAJANDUSLIK TEGEVUS JA
ARUANDLUS EESTIS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: professor Lehte Alver

Tallinn 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikide teiste autorite töödele,

Olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Jaanus Tähiste .....

Üliõpilase kood: 060063

Üliõpilase e-posti aadress: jaanusth@gmail.com

Juhendaja professor Lehte Alver:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

nimi ametikoht

SISUKORD

ABSTRAKT	3
SISSEJUHATUS	4
1. USULISED ÜHENDUSED JA REGULATSIOON EESTIS	6
1.1. Põhiseaduslik regulatsioon	6
1.2. Kirikute ja koguduste seadus	7
1.3. Usuliste ühenduste tulumaksusoodustused ja regulatsioon	8
1.4. Usulised ühendused Eestis	13
2. KOGUDUSTE INFOSÜSTEEMID JA RAAMATUPIDAMISARUANDED	17
2.1. Koguduste sisesed infosüsteemid	17
2.2. Raamatupidamise aruanded	21
3. RAHASTAMINE JA TOETUSED	28
3.1. Annetused ja liikmemaksud	29
3.2. Toodete ja teenuste pakkumine	35
3.3. Sihtasutused ja fondide toetused	37
KOKKUVÕTE	41
SUMMARY	44
VIIDATUD ALLIKAD	46
LISAD	49
Lisa 1. EELK tegevusaruande struktuur	49
Lisa 2. Kaheksa usulise ühenduse bilansi andmed	50
Lisa 3. EELK Tallinna Peeteli Koguduse tulemiaruanne 2009–2013	53
Lisa 4. EELK Rakvere Kolmainu Koguduse tulemiaruanne 2013	54

ABSTRAKT

Töö pealkiri on: Usuliste ühenduste majanduslik tegevus ja aruandlus Eestis

Eestis reguleerivad usuliste ühenduste raamatupidamise korraldust MTÜ-dele mõeldud juhendid ja seadused. Eraldi ei ole peetud vajalikuks usulistele ühendustele raamatupidamise juhendeid koostada. Autori arvates tunnustab riik tulumaksusoodustust andes usulise ühenduse tegevust ning eesmärgi.

Eestis ei ole piisavalt uuritud usuliste ühenduste materiaalsel olukorda ja seda mõjutavaid tegureid.

Töö uurimisprobleemiks on selgitada usuliste ühenduste tulusid mõjutavaid tegureid, neile tehtavad maksusoodustused ja aruandluse eripärad. Töö eesmärk on anda ülevaade usuliste ühingute tuludest ning hinnang nende tegevuse toetamisele.

Autor liigitanud usulisi ühendusi mitmeti. Erinevad on nad nii suhtumisest rahasse, annetamise kui ka osalemisel ühiskondlikus elus. Samuti on neil erinev võimalus tulu teenida. Bakalaureusetöös kajastatakse ühenduste erisusi eelkõige usuliste ühenduste majandusliku tegevuse ja käitumise selgitamiseks.

Ühiskonnas kohtab küllalt sageli arvamust, et kirik peaks suutma katta iseseisvalt oma kulud. Autori arvates on see õige, kui usuline ühendus tegutseb, vaid oma religioosete eesmärkide raames. Seega, saab kirikute toetamisel määravaks mitte nende religioosne suunitlus või annetaja suhe religiooni, vaid usulise ühenduse panustamine ühiskonna valupunktidesse.

Võtmesõnad: usuvoolud, religioonivälised erinevused, koostöö riigiga, kirikuraamat, rahastamine, keskkassa, pühakodade säilimine.

SISSEJUHATUS

Tänapäevases kodanikuühiskonnas kuulub suurem osa elanikkonnast mitmesugustesse ühendustesse, organisatsioonidesse ja liitudesse tegevustesse mõjutades seeläbi märkimisväärselt majanduspoliitiliste küsimuste lahendamist. Ühiskonna tugevuseks on võimekus kaasata kõiki osapooli, et luua eeldused majanduslikuks kasvuks ja sotsiaalsele arengule. Eestis toimuvad protsessid, kus riigil napib raha, panustamaks haridusse, tervishoidu, kultuuri ja turvalisusse, et saavutada tulemusi, mida on ühiskonnas peetud olulisteks ja vajalikeks. Kasumit mittetaotlevatel ühingutel, sealhulgas usulistel ühendusel on oluline roll aidata kaasa inimväärse elukeskkonna loomisele ja kujundamisele. Neile ühendustele tehtavad soodustused ja erisused on jäänud avalikkusele tihti ebamääraseks. Eestis, kui usuvabadusega maal, teeb ühiskond sisimas valiku, kas ja millisel määral, usuliste ühenduste tegevusi soodustatakse ja sihipäraselt majanduslikku tegevust toetatakse. Valikust selgub, kui palju on inimesed valmis kaasama usulisi ühendusi igapäevaelu korraldusse ning sellega tõstma riigi võimekust, tagada oma elanikele sotsiaalselt võrdõiguslik areng. Usuliste ühingute tegevuse kirjeldamisel ei lähtuta niivõrd nende majanduslikkest tulemustest, vaid eeskätt nende mõjust ühiskonnale. Eestis ei ole piisavalt uuritud usuliste ühenduste materiaalsel olukorda ja seda mõjutavaid tegureid, mis on ka põhjuseks, miks autor on kirjutanud oma bakalaureusetöö teemal: „Usuliste ühenduste majanduslik tegevus ja aruandlus Eestis.“

Töö uurimisprobleemiks on selgitada usuliste ühenduste tulusid mõjutavaid tegureid, neile tehtavad maksusoodustused ja aruandluse eripärad. Töö eesmärk on anda ülevaade usuliste ühingute tuludest ning hinnang nende tegevuse toetamisele.

Püstitatud eesmärkide saavutamiseks on autor kohtunud eri usuvoolude (Jehoova tunnistajad, nelipühilased, judaistid) esindajatega, et mõista usulise ühenduste eesmärke ja majanduslike tegevuste tausta. Antud töös jätab autor kajastamata usundite religioosse poole, niivõrd kui seda on mõistlik lahus hoida majanduslike toimingute selgitamisel.

Autor on püstitatud eesmärgi saavutamiseks kasutanud kvalitatiivseid uurimismeetodeid.

Bakalaureusetöö koosneb kolmest osast. Esimeses osas käsitletakse riigipoolset usuvabaduse kaitset, kirikute ja koguduste seadusest tulenevaid rakendusi ning usuliste ühenduste maksusoodustusi. Samuti toob autor välja Eestis enamlevinud usulised ühendused, nende jagunemist, arvukust ning religiooniväliseid erisusi. Teises osas antakse ülevaade koguduste infosüsteemi ülesehitusest ja kirikuraamatute tänapäevasest struktuurist ning raamatupidamislike aruannete koostamise põhimõtete järgimist usulistes ühendustes. Kolmandas osas analüüsitakse usuliste ühenduste rahastamist ja avaliku sektori toetusi. Selgitatakse annetuse olemust ja kogumise tavasid, maksustamist ning usuliste ühenduste majanduslikke võimalusi teenuseid pakkuda oma eesmärkide saavutamiseks.

1. USULISED ÜHENDUSED JA REGULATSIOON EESTIS

1.1. Põhiseaduslik regulatsioon

Eesti Vabariigi Põhiseaduse (edaspidi PS) § 40 on kajastatud, et igäühel on südametunnistuse-, usu ja mõttevabadus. Kuulumine kirikutesse ja usuühingutesse on vaba. Riigikirikut ei ole. Igäühel on vabadus nii üksinda kui ka koos teistega, avalikult või eraviisiliselt täita usutalitusi, kui see ei kahjusta avalikku korda, tervist ega kõlblust.

PS § 12 järgi on seaduse ees kõik võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.

PS kommenteeritud väljaande (2012) põhjal on põhiseaduslikud mõisteid „kirik” ja „usuühing” käsitletavat laiemalt. Hõlmatud on kõikvõimalikud religioossed organisatsioonid, mida on võimalik seostada mõistetega religioon või religioossus (kloostrid, kogudused, meditatsiooni teostajad jne) ning sarnaselt tuleb usu ja usutalituse mõisteid sisustada avaralt ning mitte piirduda vaid traditsiooniliste ja harjumuspäraste uskude ja usutalitustega. Vastasel juhul võidakse diskrimineerida vähetuntud või uusi usundeid. Usu- ja usutalituse täitmise vabadus võib hõlmata nii sakraalehitiste rajamise vajadust, kui ka teatud riietuse kandmist, toidu tarvitamist jne. Põhiseaduslik regulatsioon annab üheaegselt kaitse kuldses rõivais piiskoppide kui ka võluvitsaga energiasambaid otsivatele teadmameeste ja –naistele. Juriidilise isikuks olemine on, vaid ainult vahend eesmärgi saavutamiseks ja juriidilistele isikutele laienevad usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste kaitse niivõrd, kui see on kooskõlas juriidiliste isikute üldiste eesmärkidega. Mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadus on üks demokraatliku ühiskonna alustalasi. Ta on eluliselt vajalik kaitsmaks uskujate identiteeti ja elukontseptsiooni, kuid võrdselt väärtuslik on ta ka ateistidele, agnostikutele, skeptikutele ja ükskõiksetele.

1.2. Kirikute ja koguduste seadus

Riik on usuvabaduse tagamiseks kehtestanud kirikute ja koguduste seaduse (edaspidi KiKoS). KiKoS eristab kaht liiki religioosseid organisatsioone: usulisi ühendusi ning usuühinguid. Usulised ühendused on kirikud, kogudused, koguduste liidud ja kloostrid. Nende põhitegevuse hulka kuulub muuhulgas oma usu tunnistamine ja viljelemine eeskätt jumalateenistuste, usuliste koosolekute ja talituste vormis ning ka usutunnistusekohane tegevus väljaspool iseloomulikke usulise talituste ja teenistuste vorme. Tegemist on eraõiguslike juriidiliste isikutega, mis omandavad õigusvõime nende kandmisega usuliste ühenduste registrisse. Muid religioosseid organisatsioone käsitleb seadus usuühingutena ning sätestab, et need kantakse mittetulundusühingute registrisse. Mittetulundusliku iseloomuga isikute ühendused, mis ei ole kantud registrisse, ei ole juriidilised isikud ja mittetulundusühingute (edaspidi MTÜ) seaduse kohaselt kohaldatakse neile seltsingute kohta sätestatud. KiKoS annab küll eraldi usulise ühenduse ja usuühingu definitsioonid, kuid enese ühe või teise organisatsioonina määratlemine on ennekõike seda moodustavate isikute otsustada. Seadus kehtestab sellele otsustusvabadusele siiski teatud raamid – näiteks võivad juriidilised isikud kuuluda usuühingusse, kuid mitte kogudusse või kloostrisse. (PS kommenteeritud väljaanne 2012)

Kirik on KiKoS mõistes hierarhilise struktuuriga ja vähemalt kolme õpetuslikult seotud koguduse ühendus. Juriidilise isiku staatust omavad kirikud ja usuühingud on eraõiguslikud juriidilised isikud. Kuigi Põhiseadusest lähtuvalt riigikirikut Eestis ei ole, ei tähenda, et riik ei võiks religioossete organisatsioonidega koostööd teha ning anda neile avalikke ülesandeid. Riigi selline tegevus tuleb kõne alla eelkõige usuvabaduse tagamise eesmärgil. Nii on siseministrilt abielu sõlmimise õiguse saanud kiriku, koguduse või koguduste liidu vaimulik perekonnaseaduse § 7 kohaselt võrdsustatud abielu sõlmimisega seonduvate ülesannete täitmisel perekonnaseisuametnikuga. Kaitseväge ning vanglate teenistuses on kaplanid, kelle ülesandeks on teha hingehooldus-, hingeharimis- ja kasvatustööd, nõustada inimesi hingehoiu küsimustes jne. Koostöö riigiga võib kõne alla tulla ka teistes valdkondades, kus riik ja religioossed ühendused tegutsevad avalikes huvides. Heaks näiteks selleks on kirikute sotsiaalhoolekande alane tegevus, sotsiaalse rehabilitatsiooni projektide eestvedamine, ohvriabi jms.

1.3. Usuliste ühenduste tulumaksusoodustused ja regulatsioon

Tulumaksusoodustus tähendab MTÜ-le paremat võimalust annetusi saada ning teha ka mitmeid kulutusi maksuvabalt. Autori arvates tunnustab riik tulumaksusoodustust andes ühingu, sh usulise ühenduse, tegevust ning eesmärgi ja teadmist, mis on ühiskonnas hinnatud ja peetud avalikkusele vajalikuks. Tegu ei ole pelgalt moraalse tunnustusega, vaid rahaliselt mõõdetava kasuteguriga, mis võib olla ka ühingu majandusliku toimetuleku üheks eelduseks.

Riik võib usuvabaduse tagamise eesmärgil kehtestada religioossetele organisatsioonidele soodustusi. Soodustuste andmisel tuleb kontrollida, kas see vastab PS §-s 12 kehtestatud võrdse kohtlemise põhimõttele. Kuni 1. jaanuarini 2011 loeti tulumaksuseaduse (edaspidi TuMS) § 11 kohaselt KiKoS alusel asutatud ning registrisse kantud juriidiline isik tulumaksusoodustusega mittetulundusühinguks, ilma et sellisel ühingul oleks olnud vaja taotleda enda kandmist tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste (edaspidi SA) ja usuliste ühenduste nimekirja. 1. jaanuaril 2011 jõustunud seadusemuudatus tühistas selle privileegi. Kehtiva tulumaksuseaduse kohaselt on KiKoS alusel asutatud usulised ühendused seatud võrdsesse olukorda teiste mittetulundusühingutega. TuMS § 11 (1) kohaselt kinnitab tulumaksusoodustusega MTÜ, SA ja usuliste ühenduste nimekirja (edaspidi nimekiri), pärast asjatundjate komisjonilt soovitusel küsimist Maksu- ja Tolliamet (edaspidi MTA) oma otsusega. Vastav seadusemuudatus ei tulenenud otseselt PS §-st 12, vaid asjaolust, et Euroopa Komisjon algatas Eesti suhtes rikkumismenetluse, leides, et Eesti riik ei täida oma kohustusi, käsitledes annetusi teiste riikide organisatsioonidele vähem soodsalt, kui Eestis asutatud organisatsioonidele tehtud annetusi. Sarnast keeldu, anda soodustusi vaid oma riigis tegutsevatele MTÜ-dele on väljendanud ka Euroopa Kohus. Riik võib kehtestada tingimused, millele ühing peab maksusoodustuse saamiseks vastama. Need tingimused peavad, võrdse kohtlemise tagamiseks, kehtima nii Eestis kui ka teistes Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriikides asutatud ühendustele sh. usulistele ühendustele. KiKoS alusel asutatud usulise ühenduse automaatne arvamine tulumaksusoodustusega MTÜ-ks tühistati kartusest, et ilma sisulise kontrolli võimaluseta tuleb laiendada tulumaksusoodustust automaatselt ka teistes riikides registreeritud usulistele ühendustele. Uuele regulatsioonile üleminekul kanti 31.12.2010. a seisuga usuliste ühenduste registris olevad juriidilised isikud automaatselt nimekirja. Usulised ühendused, mis on loodud alates 01.01.2011, peavad

nimekirja saamise soovi korral esitama taotluse, sest nimekirjast tulenevad soodustused neile enam automaatselt ei laiene. (PS kommenteeritud väljaanne 2012)

Üldjuhul peavad TuMS-i § 49 lg 1 alusel juriidilised isikud maksma tulumaksu kõikidelt kingitustelt ja annetustelt, sõltumata sellest, kes on kingituse saaja. MTÜ-te jaoks on §-s 49 sätestatud erandid ja määravaks saab asjaolu, kas ühing on või ei ole kantud nimekirja.

Annetamisel, nimekirja mitte kuuluvale organisatsioonile, ei saa eraisik annetust oma maksustatavatest tuludest lihtsalt maha arvata ning ettevõtted peavad selle pealt tasuma eraldi makse. Nimekirja kuuluvatele organisatsioonile tehtavad annetused on maksuvabad juriidilistele isikutele vastava piirmäära ulatuses (vt lk 34. Annetused ja liikmemaksud) ning summad saab maha arvata ka eraisik oma maksustatavatest tuludest pärast teisi mahaarvamisi. Põhikirjalistele eesmärkidele vastavalt võib nimekirja kuuluv organisatsioon maksuvabalt teha annetusi ja kingitusi teistele nimekirja liikmetele. Lisaks on nimekirja kuulujal õigus taotleda tasuta riigi õigusabi oma põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks.

Nimekirja liige saab vastavalt TuMS § 49 teha piiramatult kulutusi külaliste või äripartnerite toitlustamise, majutamise, transpordi või kultuurilise teenindamisega. Teistele juriidilistele isikutele kehtib nende kulutuste osas piirmäär 32 eurot kalendrikuus pluss kaks protsenti samal kalendrikuul isikustatud sotsiaalmaksuga maksustatud väljamaksetest summeeritud arvestuse alusel. Paraku tõlgendab maksuamet selle alla ka paljude ühenduste jaoks n-õ projektikulud, mis tähendab, et enamasti peaks nimekirja mitte kuuluv ühendus toitlustus-transpordi-majutuskuludelt makse maksma, nii et sellest on saanud üks põhilisi argumente nimekirja kuulumiseks, et normaalselt tegutseda ja vabatahtlikke kaasata (Rammo 2014).

Nimekirja ei kanta ühingat, kes pole nimekirja kandmise taotluse esitamise ajaks tegutsenud vähemalt kuus kuud ja esitanud selle perioodi kohta majandusaasta aruannet. Seadus teeb erandi vastavale institutsioonile, kes kuulub juba nimekirja kantud kirikusse või koguduste liitu. Praktikas puudutab 2015. aastast jõustunud erand, eelkõige olukorda, kus nimekirjas olev kirik või koguduste liit asutab uue koguduse piirkonnas, kus seda seni pole olnud. KiKoS-st tulenevalt ei pea kogudusel olema oma põhikirja, vaid ta võib tegutseda kiriku põhikirja alusel, järgides samu eesmärke ja põhimõtteid. (Tõnisson 2014)

Nimekirja liikmel on kohustus täita kaks lisadeklaratsiooni:

- INF 4, deklaratsioon saadud kingituste ja annetuste kohta. 1. veebruariks fikseeritakse annetajate andmed möödunud aasta kohta. Tulumaksuseaduse § 27 lg 1 alusel on füüsilisel isikul õigus oma maksustamisperioodi tulust maha arvata teatud kingitused ja annetused (vt lk 34. Annetused ja liikmemaksud) ja, et füüsiline isik ei peaks maksuhaldurile esitama eraldi dokumenti kingituse või annetuse tegemise tõendamiseks, on kingituse või annetuse saajale pandud kohustus esitada maksuhaldurile info deklaratsioon INF 4, kus märgitakse kõik isikud, kellelt maksustamisperioodi jooksul kingitusi-annetusi saadud ning kingituste ja annetuste summad. Erand on, et INF 4 ei pea esitama usulised ühendused. Samuti ei esitata nt. korjanduskarbist tulnud annetusi, millel pole annetaja isikukoodi või registrikoodi.
- INF 9, deklaratsioon kingituste ja annetuste jm tulude kasutamise kohta. Selleks, et maksuhaldur saaks kontrollida MTÜ või SA tegevuse vastavust nimekirja kehtestatud tingimustele ja nõuetele, saab ta info deklaratsioonilt INF 9. annetuste tegijatel kui ka kõigil isikutel soovi korral võimalik saada infot, kuidas annetuste saaja saadud annetusi kasutab ning milliseid tuluallikaid ja kululiike tema tegevuses esineb. See annab isikutele võimaluse nii valida, kellele tulevikus annetusi teha, kui ka saada ülevaade, kas juba tehtud annetuste kasutamine on vastavuses tema annetamise eesmärkidega.

Maksuhalduri käsutuses oleva info kohaselt on soodustingimustel annetusi saavate isikute kohta andmete kogumine ja nende avalikustamine rahvusvaheline tava. Edaspidi paigutab maksuhaldur esitatud INF 9 deklaratsioonid oma koduleheküljele, kuhu on kõigil vaba juurdepääs. (Õunpuu 2005)

Autor juhib tähelepanu sellele, et INF 4 esitamisest on vabastatud usulised ühendused, mitte usuühingud. Näiteks Eesti Piibliselts, kes korraldab kristlaste pühakirja tõlkimist, levitamist ja tutvustamist ning on kantud tulumaksusoodustusega nimekirja täidab mõlemad deklaratsioonid, kuna ei ole usuline ühendus. Jehoova Tunnistajate Koguduste Liit, kelle tegevuseks muu hulgas ka tõlkimine, levitamine ja tutvustamine on kohustatud esitama vaid deklaratsiooni INF 9.

Nimekirja saamise ja püsimine on otseselt vajalik kõigile avalikes huvides tegutsevatele MTÜ-dele ja SA-dele. Lisaks tingimusele tegutseda avalikes huvides peab

tegutsema kasumit mittetaotleval viisil, sealhulgas ühingu halduskulud peavad vastama tema tegevuse iseloomule ja töötajate või juhtimisorgani liikmele makstav tasu ei või ületada ettevõtluses harilikult makstavat tasu.

Usuline ühendus peab, sarnaselt äriühingutega, maksma tulumaksu seaduse alusel määratud trahvidelt ja sunnirahadelt ning seadusega sätestatud nõuete rikkumise või kolmandale isikule tekitatud kahju hüvitamise tasult ning pistiselt ja altkäemaksult.

Alates 1. jaanuarist 2015 koostab tulumaksusoodustusega MTÜ, SA ja usuliste ühenduste nimekirja MTA ning kinnitab (TuMS-i § 11) MTÜ, SA ja usuliste ühenduste nimekirja pärast asjatundjate komisjonilt soovitusel küsimist oma otsusega.

Nimekirja kandmiseks peab ühing täitma tingimusi, et ühing on heategevuslik ja tegutseb avalikes huvides. Mõisted “avalik huvi” ja “heategevuslik” on määratlemata õigusmõisted ja seega ammendavat definitsiooni ei ole olemas. MTA annab (Tulumaksusoodustusega MTÜ ja SA avalikes...) avalikes huvides tegutsemiseks 25 tegevusalast loetelu, mille toetamist või soodustamist loetakse avalikes huvides tegutsemiseks, millele lisandub klausel: igasugune muu tegevus, mille avalikke huve määratlev (ekspert)komisjon määratleb avalikku huvi toetava või soodustavana, mistõttu on raske nimetada valdkonda, mis ei mahu avalikkuse huvi alla.

Avalikule huvile lähedane mõiste on ühiskondlik huvi, kaasaaitamine millelegi millest on huvitatud riigi, kui kogukonna liikmed tervikuna. Ühiskondlikes huvides tegutsemist on sisuliselt raske määrata usuliste ühenduste puhul. Liigitamine sõltub pigem teatud ühingute ja liikumiste ajaloolisest rollist ühiskonnas, isegi kui nende mõju on juba väiksem.

MTA toob juhises, heategevusest tulumaksuseaduse § 11 mõistes, omakorda paljude heategevuslike ühingute tegevusvaldkondi ja sihtrühmad, kellele tegevus on suunatud. Ühing peab nimekirja taotlemisel tõendama, missugust kasu saab sihtrühm just tema töö tulemusena. See kasu peab olema tuvastatav ja selgitatav, aga ei pea olema mõõdetav või koguseliselt väljendatav. Heategevus võib olla suunatud mitte ainult konkreetsetele isikutele, vaid laiemalt heategevust vajavatele valdkondadele. Samas tuleb märkida, et tegevuste loetelu, mida käsitletakse heategevusena, ei piirdu eeltoodud näidetega ning seda, kas mõni tegevus on heategevuslik, saab hinnata vaid lähtudes konkreetsetest asjaoludest iga juhtumi puhul eraldi. (Heategevusest...)

Autori arvates on nimekirja saamisel liialt oluline osa sellel, kuidas maksuhaldur antud ajahetkel tingimustele vastamist hindab ja millist otsust on motiveeritud tegema. Sellistes olukordades, nagu maksueeliste andmine, ei ole otstarbekas maksuhalduril eelistuste tegemisel tugineda üksnes määratlemata õigusmõistetel. Õigust kuuluda nimekirja, ei saa tuua ka väline sarnasus juba nimekirja kantud usulise ühendusega. Kindlasti oleks vaja otsuse kujunemist suunavaid õiguslikke jõuga dokumente, millega oleks tagatud ühtne ja selgepiirilise tulemus.

Eestis reguleerivad usuliste ühenduste raamatupidamise korraldust MTÜ-dele mõeldud juhendid ja seadused. Eraldi ei ole peetud vajalikuks usulistele ühendustele raamatupidamise juhendeid koostada. Ameerika Ühendriikides, kus religioossed organisatsioonid on väga levinud ja ühikonnas mõjuvõimsad, on reguleeritud eraldi religioossete organisatsioonide raamatupidamine. USA raamatupidamisstandardi järgi peavad usulised organisatsioonid vastama üldtunnustatud raamatupidamispõhimõtetele, et tagada varade kaitstus ja finantsaruanded oleks usaldatavad ning juhtimispoliitika oleks jälgitav. (Crankshaw 1998)

Arengut, mis muudab maksusoodustuste andmise kõigile mittetulunduslikele ühingutele võrdselt läbipaistvaks ja kontrollitavaks, tuleb lugeda positiivseks ja vastavaks nii PS §-le 12 ja §-le 40. TuMS § 11 on jätnud alles erisused usuliste ühenduste vara üleandmise nõuete osas võrreldes teiste MTÜ-dega. Samuti kehtib võrreldes teiste MTÜ-dega usulistele ühendustele erand, mis võimaldab neil anda materiaalselt abi ja soodustusi oma liikmetele ja muudele seotud isikutele. Need erandid tulenevad usuliste ühenduste tegevuse iseloomust, sh heategevusest oma liikmeskonna seas.

MTÜ, SA ja usulised ühendused kantakse nimekirja ja kustutatakse nimekirjast valitsuse korraldusega kaks korda aastas: 1. jaanuaril ja 1. juulil. Taotluse ja dokumentide esitamise tähtpäevad on 1. märts ja 1. september ning need tuleb koos nõutud dokumentidega esitada MTA. Pärast dokumentide saamist kontrollib MTA esitatud dokumentide ning ühingu tegevuse kooskõla nimekirja kandmiseks kehtestatud nõuetega. Kui ühingu tegevus, esitatud dokumendid ja maksudeklaratsioonid on TuMS-is kehtestatud nõuete kohased, teeb MTA hiljemalt 20. veebruariks või 20. augustiks komisjonile ettepaneku ühing nimekirja kanda.

1.4. Usulised ühendused Eestis

Ühtpidi on religioon küll väga isiklik, kuid samas on usk ka see mis loob ühenduse, seob. Seob sellega, kellesse usutakse, ja seob nendega, kellega sarnaseid veendumusi jagatakse. Religioonid saavad olemas olla ainult üksteist välistatavatena. Usundi olemasolu eeltingimuseks on ju tema maailmavaateline eksklusiivsus, teadlik või alateadlik sallimatus teisitiuskujate suhtes. (Kilvits 2006, 85)

Tänapäevases religioonimaailmas valitseb enneolematu mitmekesisus, usuliste fenomenide üleküllus (Ibid.). Laias laastus usuvad inimesed kahel eri moel. Sisemiselt orienteeritud inimesed leiavad usus oma elu põhimotiivi, on pühendunud usuliste väärtustele, elavad oma usku. Väliselt orienteeritud inimeste jaoks on usk vahend mingite teiste eesmärkide saavutamiseks. Need teised eesmärgid võivad olla näiteks seltskond, eneseteostus, majanduslik heaolu, tunnustatus. (Allport 1950) Religioosse maastiku silmatorkavamad osad on suuremad usulised ühendused, kes on end sellistena registreerinud ka juriidiliste isikutena, või siis väikemaid ja hoopis teistsuguseid ühendused, kes eelistavad oma religiooniga seotusest hoolimata tegutseda tavaliste MTÜ-na. Nende hulka kuuluvad näiteks nii Budakoda ehk budistlik kogukond ja ka joogale keskenduv Lilleoru keskus. Oma aja ära elanud ateismi asemele pürivad tegutsema ka suur hulk vaimseid õpetajaid, šamaani-, reiki- meditatsiooniõpetajaid. Samuti ala, mida täidavad eri ravitsejad, kurja silma eemaldajaid, ennustajad, taro-kaartide lugejaid, selgeltnägijad. On küll tõlgendamise küsimus, kas pidada viimaseid usulisteks rühmitusteks, kuid rahva religioosel maastikul ei tuleks neid unustada.

Tihti väljendub usuliste ühenduste religioosne põhitegevus, usuline eesmärk ja usutunnistuse tavad nende majandusliku tegevuse põhjendatust, suhtumist ühiskonda ja üksikusse indiviidi. Leidub liikumisi, kus majanduslik heaolu on märk Jumala soosingust ja samas kohtab usulistes ühendustes veendumust ainuvõimalikust valikust: „Kas teenida Jumalat või jumaldada raha?“

Oluliseks peab autor usuliste ühenduste eristamist üksteisest ja teatavat liigendamist kahel põhjusel.

Esiteks jagunemine traditsioonilisteks kirikuteks ja uuteks usulisteks liikumisteks. Jagunemise piiri seab autor, mitte niivõrd ajaloolist faktorit arvestades, vaid pühakodade kasutamisest lähtuvalt. Traditsioonilised usulised liikumised vajavad just ühiskonnalt materiaalselt tuge, pühakodade ja kultuuriväärtuste säilimiseks, samas on nende omandis suurel hulgal kinnisvaraobjekte, mis kasutamist leiavad ja omanikele tulu toovad. Traditsioonilised liikumised pühenduvad suure osa oma tegevusest kirikuhoonete ja –varade säilimise ja teenistuses hoidmisele. Uued liikumised köidavad ühiskonnas tähelepanu uute kirikute ja teiste pühakodade tekkega. Näitena võib tuua metodistide, nelipühilaste kirikuid, mormoonide valminud pühakoja ja kindlasti Jehoova tunnistajaid, kes omavad (autori andmetel) vähemalt 28 kuningriigisaali. On mõistetav, et uutel liikumistel on hoopis teist laadi ootused ühiskonnale, majanduslikult on nad enamasti vähem sõltuvad kohalikust annetajast ning tihti omavad toetust piiritagusest keskusest.

Teiseks oluliseks jagunemiseks, eristamaks eri usundeid, on nende usulised reeglid ja tavad, mis otseselt kajastuvad ka majanduslikus tegevuses. Autori jaotus lähtub, indiviidi ja religioosse organisatsiooni vahelistest rahalistest käitumisnormidest. Oluline on kuidas usuline ühendus oma kulutuste katteks toetust küsib ning millisel määral indiviidi rahaline toetust on avalik või anonüümne, soovituslik või kohustuslik ja kontrollitav. Kirikusisene hierarhia, ühiskonnale avatuse tase ja erinevad kasutusel olevad talitused (tasuta või tasu eest), suhtumine annetuse kohustusse on omadused, millega usulised ühendused üksteisest eristuvad. Antud töös kajastatakse ühenduste erisusi eelkõige usuliste ühenduste majandusliku tegevuse ja käitumise selgitamiseks.

MTA tulumaksusoodustusega MTÜ, SA ja usuliste ühenduste nimekirjas oli 2015. Aasta alguseks 554 usulist ühendust. (Tulumaksusoodustusega MTÜ, SA ja...) Tegutsevatest ühendustest annab see nimekiri reaalse ülevaate. Nimekirja tingimustele mittevastavuse tõttu on mõnevõrra tegutsevaid ühinguid nimekirjast ka välja jäänud. Enamus nimekirjas olevatest kuulusid kirikutesse või koguduste liitudesse. Kirik KiKoS mõistes on vähemalt kolme liitunud koguduse ühendus. Selliseid kirikuid on usuliste ühenduste nimekirja kantud 11. Samuti on registrisse kantud üheksa koguduste liitu, nende hulgas kaks mitte-kristlikke traditsioone esindavat liitu (Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda ja Eesti Baha'i

Koguduste Liit). Nimekirjas on üksnes 23 ühendust, kes esindavad mitte-kristlikke traditsioone, seega on valdav osa kristlikud kogudused.

Eestis on läbi aegade tegutsenud kogudusi, kus üks keskne kuuluvuse tunnus on rahvuslik identiteet. Selliste hulka kuuluvad nii Eesti Juudiusu Kogudus, Armeenia Kiriku kogudus kui ka Ukraina kreeka-katoliku kiriku kogudus, samuti Vene Rahvausu Kogudus Eestis. Samasse rühma võib liigitada ka kaks islami kogudust: Eesti Islami Kogudus ja Eesti Muhameedlaste Sunniitide Kogudus. Rahvaloenduse andmeil on tänaseks tatarlasi islamiusuliste seas alla poole, enamuse moodustavad nii uussisserändajad, kui kohalikud eestlased ja venelased.

Kõige suurema koguduste arvuga kirik on Eesti Evangeelne Luterlik Kirik (edaspidi EELK), kelle 166 kogudust katavad ühtlase võrguna Eesti territooriumi. Koguduste arvult järgmine on samuti kogu Eestit, välja arvatud Ida-Virumaad, oma koguduste võrguga hõlmav Eesti Apostlik Õigeusu Kirik, kuhu kuulub 61 kogudust. Teisel õigeusu kirikul, Moskva Patriarhaadi Õigeusu Kirikul on 33 kogudust, millest enamik asuvad suuremates linnades ja Kirde-Eestis. Tegevust on alustanud uued usuliikumised nagu mormoonid ehk Viimse Aja Pühade Jeesuse Kristuse Kiriku misjonärid, samuti paljude kristlike misjoniorganisatsioonide esindajad. Kõige edukamaks saanud usuliikumistest võib pidada nelipühilikku kirikut, oma 29 nimekirja kantud kogudusega. Jehoova tunnistajad on tähelepanuvääriv usutraditsioon, kelle neljale juriidilise isiku staatusega kogudusele on Jehoova tunnistajate koguduste koguarv 51. Need arvud võivad anda osalise ülevaate usuliste ühenduste geograafilisest levikust, infrastruktuurist ja ettekujutuse liikmeskonna arvukusest, kuid tuleb silmas pidada, et eri usuliste ühenduste juures lähtutakse erinevatest arvestuspõhimõtetest. Suurimad usulised ühendused avaldavad iga-aastaselt andmeid oma liikmeskonna kohta, kuid need ei ole omavahel võrreldavad kuna liikmeskonda loetakse erinevalt. Nii loetakse Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu liikmeks vaid koguduse täisealisi liikmeid. Samas räägitakse EELK liikmetest ja annetajaliikmetest. Aastal 2005 oli viimaseid liikmeskonnast üks neljandik. Mõnes kiriklikus traditsioonis antakse liikmeskonna arv tuletuslikult suurematel usupühadel jumalateenistustest osavõtjate arvu järgi. Selle tulemusena on mõne kiriku liikmeskonna arvu kõikuvus 50 000 liikme ringis.

Mõnikord peegeldab koguduste arv, aga koguduste liidu administreerimiseks leitud optimaalset lahendust. Lisaks jäävad sellisest n-õ ametlikust statistikast väljapoole usulised rühmad, kes ei ole end registreerinud juriidilise isikuna või tegutsevad hariliku MTÜ-na.

Hetkeolukorrast vaadatuna võib suurimaid muutusi kogeda EELK ning seda oma liikmeskonna vananemise tõttu. Oma liikmeskonna suuruse kui ka olemasoleva infrastruktuuri, aga ka omandis või kasutuses oleva ajaloolise kultuuripärandi tõttu on EELK olnud riigile usuliste ühenduste seast kõige olulisemaks partneriks.

Eestis kõige mõjukam usuline organisatsioon on Eesti Kirikute Nõukogu (edaspidi EKN). Oma liikmeskirikute kaudu esindab EKN ligikaudu 95% Eesti usklikest inimestest. EKN puhul võib väita, et tegemist on üsna haruldase oikumeenilise organisatsiooniga, milles on esindatud üheaegselt nii sellised traditsioonilised kirikud, mis tavapäraselt oikumeenilisest koostööst huvitatud ei ole, kui ka väga lühikese ajaloo kirikud. Selle iseärasuse üheks põhjuseks on Eesti usulise maastiku ja ajaloo eripära.

EKN põhikirjast lähtudes on tegemist MTÜ-na Eesti territooriumil tegutsevate kristlike kirikute ja koguduste liitude sõltumatu ja vabatahtlik ühendus. EKN eesmärk on ühendada kristlikke kirikuid ja koguduste liite koostöökseks Eesti ühiskonna vaimseks arenguks kristlike põhimõtete alusel s.h. ühisseisukohtade väljatöötamine ja väljendamine ning üldsusele edastamine. Põhikirja järgi Nõukogu ei sekku oma liikmete siseasjadesse, samuti ei ole Nõukogul õigust oma liikmete varale ja EKN liikmetel õigust EKN varale.

Kiriku ja riigi eraldatusega riigi suhe usulistesse ühendustesse on loodud silmas pidades praktilisi tulemusi. On teatud ühishuvid, mille nimel toimib koostöö riiklikul, linna või maakondlikul tasandil. Nendeks huvideks võivad olla sotsiaaltöö, rehabilitatsioon jne, aga samuti ajalooliste sakraalobjektide kaitse. Usuliste ühenduste riiklik kaasamine antud valdkondades on problemaatiline kõikides riikides, kus religioossed ja riiklikud institutsioonid eksisteerivad teineteisest lahusolevana. 2002. aastast on sõlmitud Vabariigi Valitsuse ja EKN vahel ühishuvide protokoll ja sellest lähtuvad tegevused võivad saada ka ühiskonnas kriitika osaliseks, mis ei ole midagi Eestile isepärast. Eesti Kirikute Nõukogu on riigi kõige olulisemaks partneriks religiooni puudutavates küsimustes ja on ka ainus usuline organisatsioon, mis saab iga-aastaselt riigieelarvelise rahalise toetuse.

2. KOGUDUSTE INFOSÜSTEEMID JA RAAMATUPIDAMISARUANDED

Kogudustega seonduva statistika- ning raamatupidamisaruannete koostamisel lähtutakse Eesti Vabariigi kehtivatest seadustest ja koostamisel rakendatakse arvestuspõhimõtteid, mis on vastavuses Eesti hea raamatupidamistavaga. Antud töös leiavad käsitlemist statistika- ja raamatupidamistoimingud, mis usuliste ühenduste, sihtasutuste ja eelkõige koguduste spetsiifilise tegevuse tõttu on teistest juriidilistest isikutest eristuvad ja seega vähem praktiseeritavad.

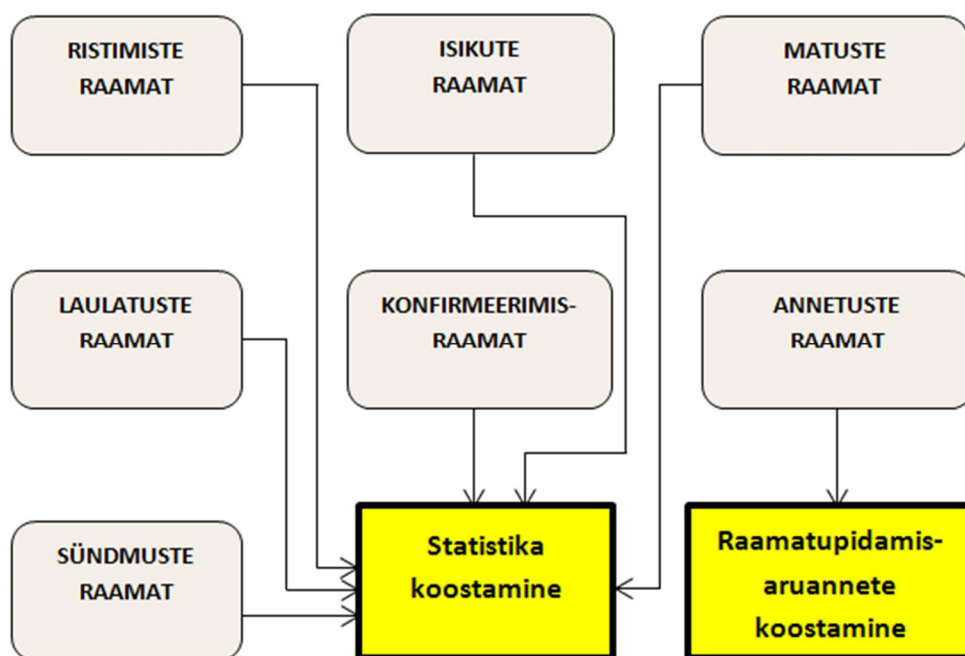
2.1. Koguduste sisesed infosüsteemid

Kogudustes kasutatav infosüsteem on ajalooliste kirikuraamatute tänapäevane versioon, kus sisalduvate raamatute koosseis on fikseeritud tänapäevastest vajadustest. Kiriku sisesed infosüsteemide eesmärk on anda teavet kiriku, kui süsteemi toimimisest ja arengutest. Kirikuraamatuid on ajalooliselt peetud mitme sajandi jooksul ja on olnud üheks uurimisallikaks, nii ajaloolastele, kui ka sugupuude koostajatele. Eri kirikutes on kirikuraamatuid peetud mõnevõrra erinevalt. Luterlaste leeriraamatutes märgiti lisaks isikuandmetele, ka hinnang lugemisoskuse, katekismuse tundmise ja piibliloo kohta. Seal, leidub ka märkmeid, kui mõni noor inimene pole kunagi koolis käinud. (Luhamets 1995). Vene Õigeusu kirikutes koostati, lisaks muudele raamatutele, pihiliste nimekirju, kuhu kanti koguduse liikmete seisuse kaupa, märkus pihil ja armulaual käimise või mitte käimise kohta. Vormilt sarnanevad need nimekirjad hingerevisjonidega. Üleskirjutamise puhul on oluline, et selgub talurahva kodumõis ja küla. (Mis on pihiliste...)

Kirik on pidanud oluliseks talletada ajalugu, et näha tuleviku arengusuundi. Koguduste liikmete andmeid on ajalooliselt peetud kirikukirjades ja kartoteekides. Igas kajastatud aruandes on andmed konkreetsete inimeste kohta, oma tegude või tegematajätmist, oma usu või uskmatuse, oma lootuste või pettumustega. Andmete kogumist on peetud tähtsaks ka tänapäeval, eelkõige mõõtmaks muutusi liikmete seas. Seoses arvutite levikuga on paljudes kogudustes hakatud koguduse liikmeid registreerima arvuti abil. Kasutatud on mitmesugust,

tihti ka omaloodud tarkvara, lisaks MS Exceli, MS Accessi, kirikutarkvara ChurchOffice ja muid rakendusi. EELK on aastaid investeerinud koguduste infosüsteemi Koguja arendamisse, paraku kasutab seda praegu vaid pisut üle 40 koguduse (Tiitus 2012). Kasutatav tarkvara võimaldab paremat funktsionaalsust kui paberkartoteek, lisaks tavaaruannetele on kasutajal hõlbus trükkida ka ülevaateid ja teostada statistilist analüüsi. Samas ei asenda need veel täielikult käsitsi kirjutatavaid kirikuraamatuid.

Autor kasutab koguduste infosüsteemi kirjeldamiseks koguduste infosüsteemi analüüsi aruannet (2001) ja analüüsi lõpparuannet (2001), kus on silmas peetud EELK traditsioone ja kasutusvajadusi.

Joonis 1. Kiriku infosüsteemi struktuur.

Allikas: EELK Koguduste infosüsteemi analüüs, 2001

Kirikuraamatutest väljaarendatud infosüsteemid on seotud sündmuste ja info kogumise, talletamise, tulemuste analüüsimise ja töö koordineerimisega. Töö koordineerimise kaudu leitakse viisid, kuidas täita ülesandeid ning kehtestada vajalikke tööprotsesse. (Orlikowski 1991) Joonisel 1 on kujutatud EELK infosüsteemi struktuur, mis on vajalik säilitamiseks infot sündmustest ja väljastamiseks andmeid statistika- ja raamatupidamisaruannete

koostamiseks. Joonisel on nooltega märgitud info edastamine raamatu registrist aruande registrisse. Infosüsteemides on töö rutiiniks info salvestamine, hankimine ja edastamine. Iga raamat koosneb sissekannetest, vastavalt raamatule. Kõikidest raamatutest moodustub infobaas statistiliseks analüüsiks. Annetuste raamatu registriandmed on sisendandmeteks raamatupidamise aruannete koostamisel.

Koguduse infosüsteemi üldised põhimõtted on:

- Koguduste infosüsteemi peamiseks sisendiks on isikute register, mis on kogu süsteemi alus. Kõik süsteemi moodulid (raamatud) toetuvad isikute registrile.
- Süsteemi sisestatakse kõik EELK struktuuriüksused.
- On võimalus, et struktuuriüksused paiknevad omavahel hierarhilises seoses. Sellisel juhul hierarhias ülalpool paiknev struktuuriüksus saab automaatselt õiguse näha kõikide alluvate struktuuriüksustele kuuluvaid isikukaarte.
- Sekretäri ligipääsuõigused on õpetaja poolt delegeeritud. Andmete eest vastutab õpetaja, sekretär aitab õpetajat andmete sisestamise tööd teha. Registrisse sisestatud andmeid ei saa kustutada ega tühistada.
- Saab teha ainult paranduskandeid. Süsteem säilitab nii põhi- kui ka kõik paranduskanded. Paranduskandeid on võimalik sirvida. Kõikide kannete juures on näha selle kande tegemise aeg, koht ja tegija ning vajadusel kande tegemise alus.

Isikute register:

- Registris puuduvad perekonnakaardid. Iga isiku jaoks avatakse eraldi kaart. Perekondlike andmete registreerimiseks võib vastavad kaardid omavahel perekonnaks siduda.
- Registris ei tehta vahet koguduse liikmete ja kogudusega muul viisil seotud isikute registreerimisel. Iga isiku jaoks, kelle andmeid on vaja arvutisse salvestada, avatakse registris unikaalne kaart. Koguduse liikmete kaarte eristab muude isikute kaartidest staatus, mis näitab liikmelisust.
- Isikute register asendab uute isikute puhul senised paberkaardjal peetud personaalraamatud ja -kartoteegid. Süsteemi kasutusele võtmisega enam uute liikmete kohta paberkaardjal registrikaarte ei avata. Vanad raamatud jäävad alles, süsteemi tuleb

sisestada ainult need liikmed, kes elus on. Päris vanu andmeid uude süsteemi ei sisestada, sest liikmete register on mõeldud eelkõige operatiivtöök.

- Isiku kaardile ei saa registreerida andmeid, mis oleksid seotud ja nähtavad ainult nende andmete sisestajale. Nn “paturegistrit” ei tohi pidada ei paberil ega ka arvutis.

Annetuste registreerimise süsteem

- Annetust, liikmemaksu saab kanda ka mitte oma koguduse liikmele.
- Kõik nimelised annetused sisestatakse süsteemi ja seotakse vastava isikukaardiga. Samuti võimaldab süsteem registreerida anonüümseid annetusi. Iga annetuse juurde lisatakse annetuse liik.
- Annetuste registreerimise süsteem võimaldab korraldada koguduse raamatupidamist selliselt, et raamatupidamine ei pea vahetult kohapeal toimuma. Tulevikusuund on nn piirkondlike raamatupidamiskeskuste loomine, mis hakkavad kogudustele osutama raamatupidamisteenust.

Sündmuste register

- Sündmuste registri eesmärgiks on registreerida kõik jumalateenistused, kodukülastused, koosolekud vms, misjärel saab nendest andmetest hõlpsasti statistikat koostada. Igal sündmusel on liik. Igal sündmuse liigil on oma blankett, kus on kohustuslikud ja mittekohustuslikud väljad.
- Sündmuste register peab toetama sündmuste planeerimist ja läbiviimist. Näiteks jumalateenistuse pidamine algab teenistuse planeerimisest (koostatakse kantli raamatu lehekülge) ja lõpeb läbiviidud jumalateenistuse registreerimisest (lisatakse osavõtjate arv, seotakse osavõtjate kaartidega). Igal sündmusel on staatus (planeerimisel, läbiviidud).

Sündmuste register võimaldab iga sündmuse juurde siduda isikukaarte. Isikukaarte on vaja sündmusega siduda nn kontaktihalduse pidamise jaoks. Isiku kaardilt on hea näha, millal ja millistel sündmustel vaadeldav isik on osalenud. Sündmuste raamatus olevas registris on olnud ja planeeritavad sündmused ning kasutatavad ressursid. Ressursside (ja kontaktide) haldamine annab võimaluse suurtele kogudustele kiireks operatiivandmete vahetamiseks mitme eri hoone vahel. Hallatakse “ühisressursse” nagu ruumid, õpetajad, muusikud jne. Ressursihaldusel on mõtet siis, kui seal registreeritakse operatiivselt kõikide ressurside

broneerimine ja kasutamine. Samuti haakub ressursside haldamine tihedalt talituste ja sündmuste planeerimisega. Ressursihaldus võimaldab teha statistikat ressursside koormatuse üle, võimaldab ressursse efektiivsemalt planeerida ja kasutada.

Ressursihalduses peetavatest kalendritest saab vajadusel teha mitmesuguseid väljavõtteid, näiteks üheks väljavõtteks võiks olla koguduse avalik teadetetahvel, kus on kajastatud koguduses toimuvad sündmused, toimumiskohad ja -kellaajad.

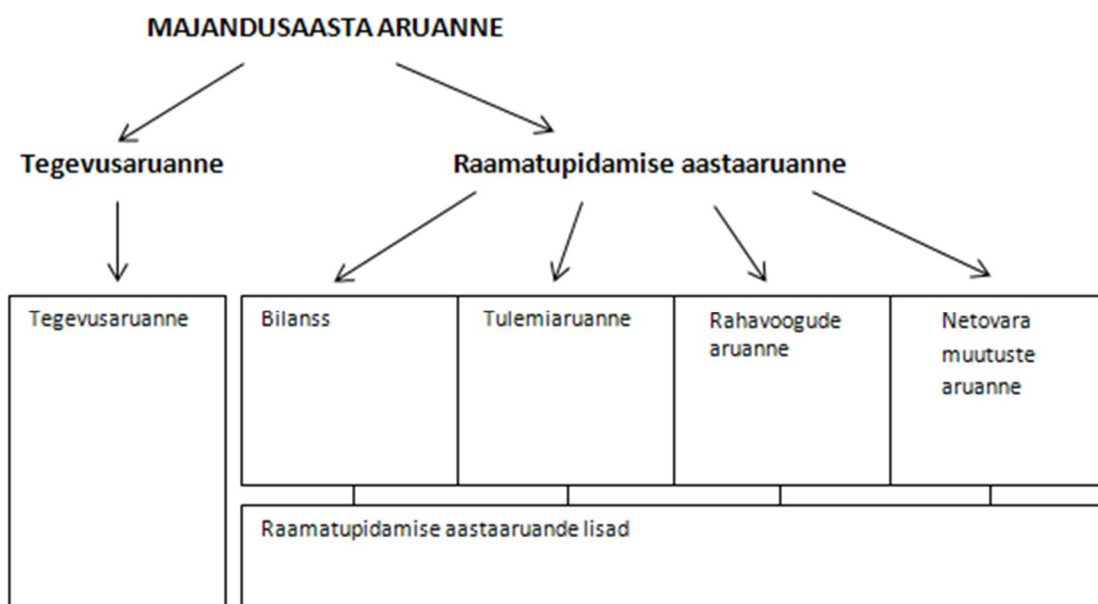
Statistiliste andmete kogumine, talletamine, analüüs ja aruandlus on oluline väljund väljendamaks koguduses toimuvat tegevust. Esiteks võimaldab kogudusel oma liikmete kohta võimalik teha kõikvõimalikke nimekirju. Teiseks nii lokaalselt kui ka tsentraalselt on võimalik teha statistikat isikute, sündmuste ja annetuste kohta. Lisaks:

- Aruandluse mooduli abil on võimalik teostada masspostitust.
- Samuti saab aruandluse moodul teatud aruandeid automaatselt teostada – näiteks iga päeva hommikul sünnipäevalised üles loetleda jne.
- Aruandluse moodul võimaldab hetkel kvartaalselt koostatavat aruannet teha kasvõi iga päev, vastavalt vajadustele.

2.2. Raamatupidamise aruanded

MTÜ-d ja SA-d lähtuvad, enamikes arvestusvaldkondades samasugustest arvestuspõhimõtetest nagu äriühingud, aruannete koostamisel vastavatest Raamatupidamise Toimkonna juhendites kirjeldatud põhimõtetest.

Raamatupidamiskohustuslane on kohustatud lõppenud majandusaasta kohta koostama majandusaasta aruande, mis koosneb raamatupidamise aastaaruandest ja tegevusaruandest. Usuliste ühenduste arvestuspõhimõtted ja aruannete esitlusviis koostatakse vastavalt Raamatupidamise Toimkonna juhendile RTJ 14 „Mittetulundusühingud ja sihtasutused“.

Joonis 2. Usuliste ühenduste majandusaasta aruande skeem.

Allikas: Autori joonis

Tegevusaruanne on majandusaasta koosseisu kuuluv aruanne, kus Raamatupidamise seaduse §24 lähtuvalt antakse ülevaade raamatupidamiskohustuslase tegevusest ja asjaoludest, millel on määrav tähtsus raamatupidamiskohustuslase finantsseisundi ja majandustegevuse hindamisel. Iseloomustatakse raamatupidamise aruande koostamisel toimunud olulisi sündmusi, mis ei kajastu raamatupidamise aastaaruandes, kuid mis oluliselt mõjutavad või võivad mõjutada järgmise majandusaasta tulemusi. (Alver, J. Alver, L. 2011, 473)

Tegevusaruanne koostamine on usulistel ühendustel küllalt erinev. On konfessioone, kus tegevusaruanne on pigem formaalsus, kui ülevaade tegevusest tervikuna. Erandiks saab pidada Eesti Jehoova Tunnistajate Koguduste Liitu, kelle 2014. a. tegevusaruanne on illustreeritud fotodega. Usuliste ühingute tegevusaruannetes võib kohata religioosset kõnepruuki ja ka löike pühakirjast. Põhjalikum tegevusaruanne on kasutusel EELK-s. Autor on ära toonud (Lisa 1) EELK juhiste vastava tegevusaruande struktuuri ja kajastatud teemad ning selleks on kasutatud EELK Rakvere Kolmainu Koguduse ja EELK Tallinna Peeteli Koguduse tegevusaruandeid.

Raamatupidamise aastaaruande eesmärk on anda õige ja õiglane ülevaade usulise ühenduse finantsseisundist, majandustulemustest ja rahavoogudest ning muudest olulistest asjaoludest, mis mõjutasid finantsnäitajaid aruandeperioodil või tulevastel perioodidel.

Aruanded võimaldavad teostada objektiivset võrdlust läbi aastate. Selleks kasutatakse samu arvestuspõhimõtteid, finantsnäitajate esitlusviise ja aruandeskeeme. Aruannetes esitatakse informatsioon ülevaatlikult ning see peab olema kasutajatele üheselt mõistetav. Aruande koostamisel eeldatakse, et aruannete lugejatel on piisavalt üldteadmisi, mistõttu aruannetes ei selgitata finantsalaseid üldtõdesid. Raamatupidamise aruannetes kajastatavad varad, kohustised, netovara, tulud, kulud ja tulemlahendid peavad vastama raamatupidamise seaduse § 3 defineeritud mõistetele.

Erinevalt äriettevõttest kasutatakse usulistes ühendustes, sarnaselt MTÜ-le, bilansis real "omakapital" asemel üldjuhul „netovara“. Netovara koosneb tavaliselt järgmistest kirjetest: sihtkapital/osakapital, reservid, eelmiste perioodide akumulatsioonid, tulemlahendid, aruandeperioodi tulemlahendid.

Äriühingud esitavad kasumiaruande, usulised ühendused tulude ja kulude aruande ehk tulemlahendite aruande. Usuliste ühenduste tulud koosnevad annetustest, toetustest, sihtotstarbelistest toetustest, liikmemaksudest, tulust ettevõtluses, muudest ebaregulaarselt tekkivatest tuludest, sh kasumist materiaalse põhivara müügist.

Usuliste ühenduste kuludeks on jagatud annetused ja toetused, mitmesugused tegevuskulud, tööjõu kulu, põhivara kulum ja väärtuse langus, muud ebaregulaarsed kulud, sh kahjum materiaalse põhivara müügist.

Tuludest ja kuludest moodustub põhitegevuse tulemlahendid. Finantskulude ja tulude real kajastatakse enamasti intressikulusi ja muid finantstulusi ja -kulusi. Põhitegevuse tulemlahendid ja finantstegevuse tulemlahendid moodustavad usuühingu aruandeaasta tulemlahendid.

Rahavoogude aruanne koostatakse sarnaselt äriühingule, rühmitades aruandeperioodi laekumisi ja väljamakseid vastavalt nende eesmärgile põhitegevuse, investeerimistegevuse ja finantseerimistegevuse rahavoogudeks.

Netovara muutuste aruandes kajastatakse aruandeperioodil toimunud muutusi kõikides MTÜ või SA netovara kirjetes.

Lisad koostatakse sarnaselt äriühingutele ning aastaaruande lisades tuleb avalikustava informatsiooni osas lähtuda raamatupidamise seaduse lisa 3 loetletud miinimumnõuetest ning RTJ 15 nõuetest.

Kirikule, kogudusele, muudele usulistele ühendustele laekunud annetused sh. korjanduselt saadud raha, mille kasutamine on ühenduse juhtkonna otsustada, kajastatakse tuluna laekumise hetkel.

Ülevaate usulise ühenduse majandustegevusest annab majandusaasta aruanne. Autor on kõrvutanud (Tabel 1) kaheksa usulist ühendust nende majandusaasta aruannete bilansi andmete põhjal.

Tabel 1. Usuliste ühenduste bilansistruktuur %-des

Kirje	1	2	3	4	5	6	7	8
Varad								
Käibevara								
Raha	4	78	22	63	100	13	2	27
Nõuded ja ettemaksud	4	1	3	37	0	0	0	2
Kokku käibevara	8	79	25	100	100	13	2	29
Põhivara								
Kinnisvarainvesteeringud	92							
Materiaalne põhivara	0	21	75			87	98	71
Kokku põhivara	92	21	75	0	0	87	98	71
Kokku varad	100	100	100	100	100	100	100	100
Kohustused ja netovara								
Kohustused								
Laenukohustused	1							
Võlad ja ettemaksud	3	16	42	48	0	0	6	8
Sihtotstarbelised annetused	0							6
Kokku lühiajalised kohustused	4	16	42	48	0	0	6	14
Kokku kohustused	4	16	42	48	0	0	6	14
Netovara								
Siht- /Osakapitali nimiväärtus	2					51		10
Reservid	0					49		
Eelmiste per. akum. Tulem	98	78	97	78	98	0	98	64
Aruandeaasta tulem	-4	6	-39	-26	2	0	-4	12
Kokku netovara	96	84	58	52	100	100	94	86
Kokku kohustused ja netovara	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: Autori arvutused lisa 2 toodud andmete alusel.

Autori valim on koostatud nii tuntuse kui ka antud töös käsitlemise alusel. Valitud olid:

1. EELK Tallinna Toompea Kaarli Kogudus.
2. Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu Oleviste Kogudus.
3. Tallinna Aleksander Nevski Stavropigiaalne Kogudus
4. EELK Rakvere Kolmainu Kogudus.
5. Eesti Islami Kogudus.
6. Eesti Juudiusu Kogudus.
7. Eesti Jehoova Tunnistajate Koguduste Liit.
8. EELK Tallinna Peeteli Kogudus.

Bilansimahud on usulistel ühendustel väga erinevad ja omavahel raskesti võrreldavad. Bilansside võrdlemiseks on autor nende majandusandmed (Lisa 2) ühise võrstsustanud – kirjed on näidatud protsentides nii aktivas kui ka passivas. Aktivas on suurimad erinevused materiaalse põhivara omamisel. Raha väike osatähtsus ühendusel võib tekitada probleeme lühiajaliste kohustiste täitmisega. Kuna mitmesuguste ühiskondlike projektidega kaasnevad ettemaksed, siis autor hindab neid antud kontekstis positiivseks. Võib märkida, et ühingud saavad seetõttu oma tegevuses kasutada nn võõrast raha, mida need võlad ja ettemaksed võimaldavad. Tabelis 1 on Kaarli Kogudus kinnisvarainvesteeringuna kajastanud kinnisvaraobjekte, mida hoiab renditulu teenimise või turuväärtuse kasvu eesmärgil ja mida ta ei kasuta enda majandustegevuses. Põhivara jääkväärtus on null, kuna põhivara on aruandeaasta lõpu seisuga amortiseeritud. Paljudel usulistel ühendustel puudub siht- ja osakapital, mis koosneb annetustest ja toetustest, mida iseloomustab asjaolu, et nende kasutamisele on sätestatud püsivad piirangud ning osakapital nimiväärtuses. Seaduseandja ei ole ette näinud MTÜ-le miinimumkapitali nõuet.

Bilanss annab ülevaate ühenduste varadest (aktiva) ja kohustustest ning netovarast (passiva) mingil kindlal ajahetkel. Tulude-kulude aruandest saab teada, millised tegevused on ühendust kõige rohkem mõjutanud.

Usuliste ühenduste eri perioodide tulude ja kulude kõikumise, samuti muutumiste olulisuse hindamiseks on autor teinud horisontaal- ja vertikaalanalüüsi. Horisontaal- ja vertikaalanalüüsis on oluline vaadelda vähemalt kolme ja enam aasta aruandeid, et teha

kindlaks majanduslikud arengusuunad. Nimetatud analüüsid on tehtud EELK Tallinna Peeteli Koguduse majandusaasta tulemiaruanete põhjal. Analüüsiperiood on 2009–2013. Autori valikuks on kogudus, kelle aruandes on mitmesuguseid kirjeid.

Tabel 2. EELK Tallinna Peeteli Koguduse tulemiaruaande vertikaalanalüüs 2009–2013 (%-des)

Kirje	2009	2010	2011	2012	2013
Tulud					
Liikmetelt saadud tasud	4	5	8	6	7
Annetused ja toetused	35	32	29	29	48
Tulu ettevõtlusest	15	13	17	25	7
Muud tulud	46	50	46	40	38
Kokku tulud	100	100	100	100	100
Kulud					
Sihotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	58	65	45	54	42
Jagatud annetused ja toetused	1	1	1	1	1
Mitmesugused tegevuskulud	4	4	8	5	6
Tööjõukulud	49	53	43	26	27
Põhivara kulum ja väärtuse langus	5	6	5	5	5
Muud kulud		0			
Kokku kulud	118	129	102	91	81
Põhitegevuse tulem	-18	-29	-2	9	19
Finantstulud ja –kulud	2	0	0	0	0
Aruandeaasta tulem	-16	-29	-2	9	19

Allikas: Autori arvutused lisa 3 toodud andmete alusel.

Tulemiaruaande vertikaalanalüüsi käigus on analüüsitud kirjete suhet tuludesse. Vastava aasta tulusumma on võrdsustatud 100%-ga. Autori arvates on liikmetelt saadud tasud stabiilsed, kasvades ühe protsendipunkti võrra aastas. Annetused ja toetused moodustavad 1/3 tuludest, millest eristub viimane aasta. Tulu ettevõtlusest moodustab eri aastatel kõige muutuvama rea, mis viitab teatavale projektipõhistele tuludele ja stabiilsete tulude, näiteks tulu kinnisvarast, vähesele osatähtsusele tuludest. 2013. a. tööjõukulud on horisontaalanalüüsi (Tabel 3) põhjal vähenenud võrreldes 2009. a. 40%. Perioodil 2009–2013 on töötajate arv jäänud samaks, mis näitab ilmekalt usulise ühingu järjest madalat palgataset.

Tabel 3. EELK Tallinna Peeteli Koguduse tulemiaruaude horisontaalanalüüs 2009–2013 (%-des)

Kirje	2009	2010	2011	2012	2013
Tulud					
Liikmetelt saadud tasud	100	122	196	187	209
Annetused ja toetused	100	86	84	94	153
Tulu ettevõtlusest	100	79	116	190	47
Muud tulud	100	101	100	97	90
Kokku tulud	100	94	101	113	110
Kulud					
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	100	106	78	106	80
Jagatud annetused ja toetused	100	109	71	107	158
Mitmesugused tegevuskulud	100	85	192	139	148
Tööjõukulud	100	101	87	60	60
Põhivara kulum ja väärtuse langus	100	100	102	109	110
Kokku kulud	100	103	87	88	76
Põhitegevuse tulem*	100	155	10		
	-100			56	117
Finantstulud ja –kulud	100	14	1	0	1
Aruandeaasta tulem*	100	167	11		
	-100			62	128

Allikas: autori koostatud lisas 3 toodud andmete alusel.

* 2009 a. on põhitegevuse- ja aruandeaasta tulemi väärtused negatiivsed.

Tulemiaruaude baasaasta on 2009 aasta ning vastavad jäägid on võrdsustatud 100%-ga. Autori arvates on kulude vähenemise põhjuseks tööjõukulude suur vähenemine. Liikmetelt saadud tasud on kahekordistunud, kuid vähese osatähtsuse tõttu (vt. vertikaalanalüüs) tuludest, ei ole peamiseks teguriks tulusektoriks. Baasaastal on finantstulud suured, mille põhjuseks peab autor 2009. aastal kehtinud kõrgemat intressimäära. Pärast 2009. a. on finantstulud minimaalsed. Perioodil vähenesid kulud ja teeniti tulu, mis aitas kaasa, antud usulise ühenduse, tulemi kasvule.

3. RAHASTAMINE JA TOETUSED

Usulised ühendused, sealhulgas ka kirikud on isemajandavad. Ükski kogudus, ei saa riigilt ega kohalikult omavalitsuselt toetust oma töötajate palkadeks, kiriku lahtioleku tagamiseks palveränduritele või turistidele ega ka kiriku ülalpidamiskulude katteks (küte, elekter, hooldus, jne). Riigil ega ka kohalikud omavalitsusel ei lasu kohustust toetada koguduste igapäevast tegevust, mis on seotud jumalateenistusliku eluga või muude kogudusetöö valdkondadega (laste- ja noortetöö, muusikatöö, hoolekandetöö jne). Siiski on Eestis omavalitsusi, mis toetavad kohaliku kiriku kui muinsusväärtuse säilimist valla või linna eelarvest. Ka Tallinna Linnavalitsus on aastate jooksul toetanud kirikute restaureerimist.

Ühenduse tegevuse jätkusuutlikuse tagamiseks on hea kui usuline ühendus kasutab ja planeerib oma tegevuste rahastamiseks mitmesuguseid võimalusi. Usuliste ühenduse tulud võib jagada viide kategooriasse:

- annetused;
- liikmemaksud;
- avaliku sektori toetused – projektide kaasfinantseering, konkreetse projekti või ürituse korraldamise toetus. Usulised ühendused võivad selleks puhuks taotleda tegevustoetust ka kohalikult omavalitsuselt või riigilt (riigieelarveline eraldis).
- fondide toetused – on olemas Eesti siseste ja rahvusvaheliste fondide projektitoetused;
- toodete ja teenuste pakkumine - toodete ja/või teenuste müügist saadav tulu.

Usuliste ühenduste tulud jagunevad sihtotstarbelisteks, kui ka ilma kindla tingimuse ja kasutusnõudeta toetuseks. Sihtotstarbelise toetuse korral (nt projektile välisrahastuse saamine, konkreetsel eesmärgil kogutud annetus) peab ühendus seda kasutama nii, nagu toetuse andja seda soovinud on. Kindla tingimusega kogutud ja saadud raha (nt liikmemaksud) saab kasutada põhikirjaliste eesmärkide täitmiseks vastavalt organisatsiooni vajadustele ja otsustele.

3.1. Annetused ja liikmemaksud

Annetamine iga liikme annetaja vaba tahte ja südametunnistuse küsimus ning iga annetus, sõltumata selle suurusest on põhiliseks tuluallikaks mitteärilistele ettevõtetele. (Mereste 2003, 51)

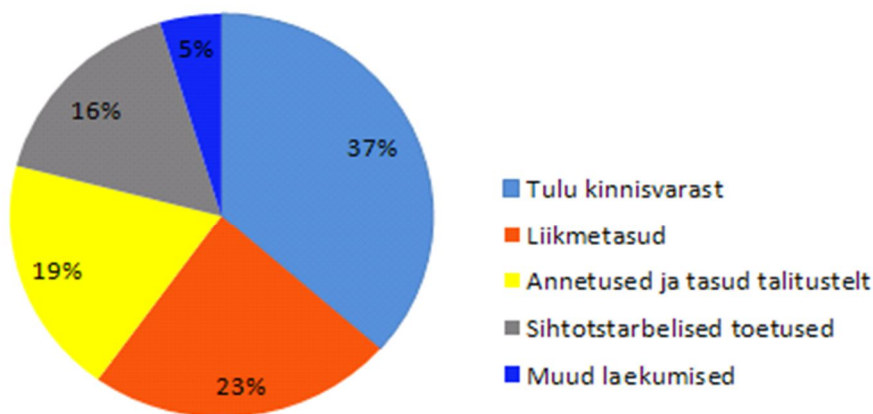
Eesti Vabariigi õigusaktides loetakse annetuseks igasugune tasuta saadud vara laekumine. TuMS-es kasutatakse mõisteid kingitus ja annetus sünonüümidena, et mitte tekitada segadust nende mõistete eristamisel. Annetuse tegija võib olla juriidiline või füüsiline isik ja annetus ise võib olla rahaline või mitterahaline. Annetuste temaatikat käsitletakse ka USA raamatupidamisstandardites, kus reguleerileeritakse religioossete organisatsioonide ja fondide raamatupidamist. Fonde liigitatakse (Typical Funds 2008):

- Ilma piiranguteta – sissetulekud, mille kasutamiseks pole annetajate poolt piiranguid, vaid on mõeldud organisatsioonile üldotstarbeliseks kasutamiseks.
- Ajutiselt piiratud (annetaja poolt piiratud) – sissetulekud, mille kasutamine on annetaja poolt piiratud, kasutamiseks kindlal eesmärgil, nt. altari või oreli jaoks.
- Püsivalt piiratud (toetusfondid) – sissetulekud, mille kasutamiseks on annetaja seadnud püsivad piirangud. Põhimõtteliselt on institutsiooniks investeerimisfond.
- Juhatusele mõeldud – neid, eristatakse piiratud vahenditest, kuna kasutuspiirang määratakse koguduse poolt kindla eesmärgiga. Kirikul on õigus seejärel vahendite piiratus eemaldada või vahendite kasutus ümber liigitada.

Eesti on reguleeritud juhatusele mõeldud vahendid usulise ühenduse sisekorra eeskirjaga.

Olulisem tunnus annetuse, kingituse puhul on vastutasu puudumine ning kui kinkele eelneb või järgneb vastusooritus mingi vara või teenuse kujul, siis ei ole tegemist kinkega. Nimeline annetus oma kiriku, kodukoguduse toetamiseks, mis annab liikmele ka õigused, võetakse arvele liikmemaksuna. Liikmeks olemine annab mitmeid õigusi, näiteks: paluda koguduselt materiaalselt abi, kutsuda vaimulik koju ning hoolekandeaustusse, valida või kandideerida koguduse ja üldkiriku juhtorganitesse ning osaleda nii oma koguduse kui kogu kiriku elu ja arengu kujundamisel.

Annetuste osatähtsus kogutuludest on eri kogudustes väga erinev. Määravaks on millest kogutulud koosnevad.

Joonis 3. EELK Rakvere Kolmainu koguduse tulude struktuur 2013. aastal
Allikas: Lisa 4.

Autor on esitanud joonisel 3 Rakvere Kolmainu Koguduse koguduse tulude koostise. Kogudus kuulub EELK keskmise suurusega koguduste hulka ja on mitmekesise tulubaasiga. 23% laekumistest moodustavad liikmemaksudest ja 19% mitmesugustest talitustega seotud tasudest, toetustest ja annetustest. Ülejäänud 58% on renditulud, sihtotstarbelised toetused ja muud tulud.

Leidub usulisi ühendusi, kes liikmemakse ei kogu. Liikmemaksu suurus ei ole enamasti täpselt kindlaks määratud. See on nii usu- kui ka auasi, kuid EELK kirikuvalitsus on soovitanud selle maksu suuruseks 1% koguduseliikme aastasissetulekust. Koguduseliige võib iidse kombe järgi tasuda oma kirikule ka kümnest. See on niisiis 1/10 oma sissetulekust. (Majandamine 2015) Koguduse juhatus võib isiku avalduse alusel vabastada koguduse liikme osaliselt või täielikult liikmeannetuse tasumisest, võttes arvesse koguduseliikme isiklikke, perekondlikke või sotsiaalseid asjaolusid. Koguduse liikmete annetused (liikmemaks) on väga olulise tähtsusega koguduse tegevuse stabiilsuse tagamiseks ja samal ajal ka kinnituseks, et seda tööd, mida kirikus tehakse, väärtustatakse. Autori arvates praktiseeritakse kõige enam kümne maksmist Adventistide kogudustes, kus ülemaailmselt koordineeritud tegevusega sätestatakse kümne maksmine ja selle kasutamise võimalused. Kümne seotud suuniste (Use of Tithe) kõige eristavam omadus on, et kümnest on lubatud kasutada ainult usulise

ühenduse põhitegevuses. Kõik muud sotsiaal- ja heategevuslikud töö vormid peavad leidma muid rahastusi ja kogudusel ei ole lubatud neid finantseerida.

Ühiskonnas kohtab küllalt sageli arvamust, et kirik peaks suutma katta iseseisvalt oma kulud. Autori arvates on see õige, kuni usuline ühendus tegutseb, vaid oma religioosete eesmärkide piires. Panustades otseselt raha ja vabatahtliku tööga ühiskonna igapäevaellu, nagu sotsiaalabisse, heakorda, kunstiväärtuste säilimisse jne, vajab usuline ühendus ühiskonnalt materiaalselt toetust. Paljudel usulistel ühendustel ei ole võimalik rahaliselt toetada ühiskonna kitsaskohti, eelkõige kehva majandusliku olukorra tõttu, kuid on ka usuliikumisi, nagu mormoonid, Jehoova tunnistajad, islamistid, kellele seatud eesmärgiks on vaid religioosne- ja seda otseselt toetav tegevus. Nende usuliikumiste valdavaks sissetulekuks on annetused (94% ja rohkem) ja muud tulud, nagu tulu kirjanduse müügist. Seega, saab kirikute toetamisel määravaks mitte religioosne suunitlus, vaid usuliste ühenduste panustamine ühiskonna valupunktidesse.

Annetuse kogumise korraldamine on erinev, sõltuvalt usulise ühenduse tegevusest, traditsioonidest, rahvuse omapärasest ja usulistest eelistustest. Eri konfessioonidel võib käsitlus annetamise, kui tegevusse olla erinev. Ühelt poolt on annetus ühe inimese ja Jumala vaheline tehing. Annetust ja summa suurust võib teada vaid inimene ise ja on eelkõige südametunnistuse küsimus. Annetuse mingil määralgi avalikustamine tekitaks väiksema summa annetajale piinlikust ning suurema summa annetajale uhkust ning kogudusele tajutavat mõjuvõimu. Lähtutakse motost: „Vaese pisku on enam väärt kui rikka helled annid!“ Jehoova tunnistajad kasutavad annetuste kogumisel ainult nimetatud korjanduskarbi meetodit ja seega toimub finantseerimine rahaga, mis on juba maksustatud. Teisalt lähtudes motost: „Jumal kiidab rõõmsat annetajat!“, on annetus auasi ja annetaja teistele eeskujuks, kes on saanud ühiskonnalt palju peab ka panustama ühiskonda. Ilmekalt väljendab seda, autori arvates, nn. juudi fenomen. Eesti Juudiusu Koguduse põhieesmärk on judaismi väärtuste ja traditsioonide säilitamine ning levitamine juudi rahvusest elanikkonna hulgas. Teatavasti elavad juudid üle maailma ja on säilitanud ajaloo vältel isekeskis identiteedi ning sellest tingituna valitsevad juudi kogukonnas usalduslikud sidemed. Judaism on rahvusreligioon ja annetamine võimaldab oma panuse anda kogukonna hüvanguks. Rahvuslik enesemääramine ja usund on omavahel nii segunenud, et suhtumine kogukonda on võrreldav suhtumisega perekonda ja omab oluliselt määravat rolli kui suurematel rahvusrühmadel. Judaismis on küllalt levinud

tava ära märkida isikuid, kelle vahendite abiga mingi tegevus, väärtus on loodud. Nn silditamist saab hinnata eelkõige, kui inimese väärtustamist, mis on seotud rahvuse ja usulise käitumise eripäraga. Kogukonnavaheline üksteise toetamine ja tunnustamine on küllalt levinud ka koguduse väliselt. Annetamine, toetamine ja tunnustamine väljendab inimeste lahkust ja heatahtlikust ning silub kogukonna valukohti.

Autori arvates on avalikul annetamisel, kui tegevusel lihtne muutuda sponsorluseks. Annetuse olulisem tunnus on vastutasu puudumine, kingi andja saab vastu oma imago kujundamise teenust nagu nimelised oreliviled (Oreli ehitus 2015) ja kroonlühtrid või kirikukellad. Näiteks, avaliku elu tegelasel, võib annetuse motiiviks olla soov, oma isiku guugeldamisel näidata, kui „pühasid tegusid“ on ta teinud. Iseenesest on kõik see äärmiselt kiiduväärt, et panustatakse ühiskondlikku ettevõtmisse, kuid käsitletavat annetused on tulumaksuvabad, mis tähendab, et summad lahutatakse maha isiku maksustatavast tulust. Autor leiab, et mainekujunduskampaaniasse panustatud vahendid kuuluvad maksustamisele üldistel alustel. Ajalooliselt judaismist väljakasvanud ja Eestis enim levinud ristiusu kogudustes on palju ühiseid ja sarnaseid kombeid, kuid koguduste toetamisel on oluline eristada annetaja soovi, kas saada avalikustatud või mitte ja vastavalt reguleerida maksuvabastust. Ilmselt leiaks ka ühiskonnas toetust maksuvabastuse ärajätmine näiteks sihtannetusele, kus annetajate nimed, kes on annetanud 100 või rohkem eurot, jäädvustatakse mälestustahvlile kiriku uksele. (Tammsalu 2015) Ilmselt ei väheneks annetused summa oluliselt, kuid selguks annetajate motiivid.

Sellest, kuidas inimesed käituvad ja milline on annetamise olukord maailma eri paigus, annab väga hea ülevaate Charities Aid Foundation'i (The World Giving Index 2010), maailma annetamise indeksi raport, mis kirjeldab ja võrdleb annetamist 153 riigis. CAFi uuring keskendus küsimustes ka inimeste heaolule ja kalduvustele ning näitas, et suhe raha ja õnne vahel on tugevam kui annetamise ja SKP vahel. Uuringus järeldatakse, et annetamine on pigem emotsionaalne, kui ratsionaalne tegevus. Kehtib üks huvitav seaduspärasus – õnnelikud rahvad annetavad rohkem. Õnnelikud annetavad rohkem, sest rahulolu on tugevam motivaator, kui rikkus. Raske on, autori arvates, annetamise tava Eestis populariseerida, sest me ei ole selle indeksi järgi väga õnnelik rahvas. Eesti asub 151 uuritud riigi seas 118. kohal (Happy Planet Index 2015).

Annetamine annab suurepärase võimaluse väljendada oma isiklike väärtusi ja kohustusi. Annetajad väärtustavad neid suhteid ja sidemeid, mis neil annetamisel tekivad. Seega, kuigi annetamine toetab eelkõige teiste poolt tehtud tööd, on selles ka element, mis aitab muutuda neil, kes annetavad – nende rahulolu, eneseteadlikkus ja õnn on peamised tulemused, mida annetamine annetajale annab. (Gastrow 2011) Tark eraisikust annetaja mõtleb enne, kui annetuse teeb. Reeglina on ta ise aktiivne ja otsib vastavalt oma huvidele ning enda jaoks tähtsaid ja sobivaid ühendusi või teemasid, millele annetada. Lisaks annetamisele, võib ta ise osaleda ühenduse tegevuses, tehes vabatahtlikku tööd või olles nõukogus; ta jälgib, mida ühendus tema annetusega teeb ning suhtleb sihtgruppidega, kelle eluolu peaks selle tulemusena paranema. Eraisikust annetaja peaks teadma, et tal on võimalik Eestis tulumaksusoodustusega MTÜ ja SA nimekirjas olevatele ühendustele tehtud annetustelt tulumaksu tagasi saada, kuid selleks tuleb annetamisel kirja panna oma isikukood, sest nii saab annetuse saaja annetusest maksuametit informeerida (Mänd 2011,11).

Annetuse tegemine on inimestele võimalus aidata kaasa, kas üksikisiku või ühiskondliku probleemide lahendamisele või selle tagajärgede leevendamisele. Annetus võib olla ühekordne või regulaarne ning annetuste kogumiseks on religioossetel organisatsioonidel mitmesuguseid mooduseid:

- Panna kirikus oma annetus selleks mõeldud annetuskastidesse. Tulumaksutagastuse saamiseks tuleb annetada ümbrikuga, milles lisatakse isiku andmed ja isikukood.
- Teha nimeline annetus koguduse kantseleis.
- Teha annetus usulise ühenduse arvele. Esmakordsel maksmisel on vajalik edastada ka annetaja isikukood tulumaksutagastuse saamiseks. Selgituseks annetus, liikmeannetus jm. Liikmemaksu võib jagada kuude peale. Mõistlik on teha otsekorraldus.
- Annetamise eesmärgil helistamine/sõnumite saatmine tulumaksusoodustusega isiku spetsiaalsetele telefoninumbritele. Kui telefoninumber kuulub tulumaksusoodustusega isikule, loetakse annetus tehtuks tulumaksusoodustusega isikule ning annetaja saab kasutada maksuvabastust vastavalt üldisele korrale.
- Muud annetused. Osta organisatsiooni tooteid, teenuseid (religioone sümbolika, kontserdid jm)

Kuigi maksupoliitiline keskkond ei ole peamine annetamist mõjutav tegur, on tal mõju annetamise kujunemisse. Kui seadusandlus ja maksupoliitiline keskkond ei soodusta

annetamist, kohtleb nii annetajaid kui annetuste saajaid võimalike kurjategijatena, on annetamise arenemine ilmselgelt takistatud ja kui mitte võimatu. Õiguslikus keskkonnas ei tohi olla ebavajalikke takistusi annetamisele. Nii annetajatele kui ka annetuste kogujatele on olulised et oleks selge, millistele ühendustele tehtavad annetused on maksusoodustustega ja selleks loodud nimekirja saamise põhimõtted ühtselt mõistetavad. Suuremad maksusoodustuste ülempiirid annetustele aitavad kindlasti kaasa suurematele annetustele, eriti ettevõtete puhul. Erasikute annetusi suurendaks kindlasti võimalus maksta neid otse palgast, enne kui lähevad tulumaksuarvestuse alla. (Mänd 2011, 12) Peamine loogika maksustamisel on, et annetajat ei karistata maksudega ja juba tehtud annetusi omakorda ei maksustata (Moore 2004).

Eraisik võib maksustamisele kuuluvast tulust maha arvata nimekirja kantud isikule tehtud kingitused, annetused. Rakendatakse 5%-list mahaarvamise piirangut. Maksumaksja võib eluasemelaenu intresse, koolituskulusid, kingitusi ja annetusi maha arvata kokku kuni 1920 eurot, kuid mitte rohkem kui 50% ulatuses maksumaksja sama maksustamisperioodi tulust. (Millised kulud...) Maksimummäära seadmise eesmärgiks on soov ennetada võimalikke maksupettusi, et ei saaks kogu oma maksustavat tulu maha arvata deklareerides seda annetusena.

Kui kingituse ja annetuse saanud isikud on vastava informatsiooni maksuhaldurile edastanud, kantakse tehtud kingituse ja annetuse andmed eeltäidetud tuludeklaratsioonile.

Juriidiline isik, kes annetas tulumaksusoodustusega nimekirjas olevale isikule on annetus maksuvaba, teatud piirmäärade ulatuses. Maksumaksja ise valib piirmäära, mida ta kohaldab, kuid aasta kokkuvõttes saab kasutada ainult ühte piirmäära. Maksuvabad on annetused ja kingitused kuni:

- 3% ulatuses maksumaksja poolt samal kalendriaastal vastavalt sotsiaalmaksuseaduse §2 lg 1 p 1–4 ja 6 tehtud sotsiaalmaksuga maksustatud väljamaksete summast (ehk sisuliselt 3% „palgafondist”) või
- 10% kalendriaasta 1. jaanuariks lõppenud maksumaksja viimase majandusaasta kasumist.

Kui tehtud kingitused ja annetused aasta kokkuvõttes neid piirmäärasid ületavad, maksustatakse piirmäära ületav osa tulumaksuga, mille määr on 2015. aastal 20/80.

Eestis mõjutavad maksusoodustused eraisikut vähem, kui juriidilist isikut, sest kui füüsiline isik annetab, siis teeb ta seda ju oma maksustatud tulust, ning ta ei adu niivõrd annetuse ja tulumaksu seose olemasolu. Küll aga mõjutab soodustus juriidilist isikut, sest kui juriidiline isik annetab, siis peab ta annetusest 20/80 tulumaksu riigile tasuma, ja sellega on vahetu mõju otsustusele. Klassikalise tulumaksusüsteemi puhul oleks füüsilised ja juriidilised isikud enam võrreldavad, kuid Eestis on vahe tuntavam. (Mänd 2011, 57)

Annetuste praktika suurenemisega suureneb, ka risk annetustega seotud maksupettuste esinemiseks, mistõttu süsteemi väljaarendamisel on oluline läbi mõelda maksupettuste avastamine. Annetuste kultuuri süvendamine ilma läbipaistva järelvalvemehhanismi loomiseta suurendab võimalust rahaliselt toetada Eesti julgeolekut ohustavaid ühendusi. (Kaitsepolitseiamet 2014, 29)

Autori arvates ohustab järjest enam leviv radikaal-islamism eelkõige siinseid islami kogukondi. Samuti on ohustatud välismõjutustest teised usuvoolud, kelle toetajaskond on seotud enamjaolt rahvusega. Tekib oht mõjutada läbi finantseeringute Eesti rahvuslikku ühtsust ning poliitilist olukorda. Annetuste sihipärane kasutamine ja annetajate fikseerimine, muutub aina tähtsamaks seoses poliitiliste muutustega maailmas.

3.2. Toodete ja teenuste pakkumine

Mittetulundusühingute seaduse järgi ei või olla ühingu eesmärk või põhitegevus majandustegevuse kaudu tulu saamine. Tulu võib teenida oma põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks ning MTÜ ei või jaotada oma kasumit liikmete vahel. Tulu teenimine on MTÜ-s lubatud, kuid see tuleb kasutada eesmärkide elluviimiseks ning seda pole võimalik liikmete vahel jagada. Usulised ühendused on oma majandamises sama edukad kui on rahvas tema ümber. Tulu saades ja ümberjagades on üks osa üldisest majandusest.

Tihti viljeletakse sotsiaalset ettevõtlust ja probleemide lahendamise tegeletakse ka valdkondades, mis traditsioonilise äriettevõtte silmis ei ole prioriteetne, kuna tegevus ei täida omaniku rikkuse maksimeerimise eesmärki (Osborne 2008,311).

Autor jagab usuliste ühenduste ettevõtlusega seotud tulud tinglikult nelja kategooriasse, mis eristuvad teistest tulususe, korrapärasuse või muude tegurite poolest:

- Vaimulike läbiviidud talituste tasud

Vaimulike läbiviidavad talitused on, mõnede eranditega, eri konfessioonidel sarnased, kuid erineb ettemääratud tasu suuruses kuni vabatahtliku toetuseni. Võimaldatakse soodustusi oma ühenduse liikmetele ja, kes kirikuga seotud on olnud, saadetakse viimsele teekonnale sümbolse summa eest või tasuta. Tulu saab liigitada küllaltki korrapäraselt laekuvate tulude hulka. Ohuks tasude laekumisele on maapiirkondades väheneva noorema ealiste arvu tõttu vähenev laulatustele arv ja võimaliku usu populaarsuse vähenemisega kaasnev nõudluse langus ristimiste, kodude pühitsemiste jm järgi. Kogudus saab kasutada tulu oma äranägemise järgi.

- Hoolekandetegevusega seotud sihtannetused ja toetused

Usulised ühendused tegutsevad tihti sotsiaalhoolekandes. Rajatud on mitmeid diakooniamaju, sotsiaalse rehabilitatsiooni keskusi, supikööke. Toetused, mis usulisele ühendustele laekuvad on küllaltki juhusliku loomuga, valdavalt projektipõhised, vastavate valdkondlike teenuste osutamine kohaliku omavalitsuse tellimisel sõltuvad perioodi eelarvetest. Lisaks laste- ja õppeasutuste toetused ja nii moodustub ühenduse eelarvesse mõnel pool suurima tulurea, kuid koguduse põhitegevusega ei ole seotud ja majanduslikult usulise ühenduse põhitegevust ei toeta. Saab kasutada ainult sihipäraselt.

- Välismaiste ühenduste mitterahaliste annetuste jaotamisega seotud tulud

Peamiselt Soome, Rootsi, Norra ja Saksamaa usuliste organisatsioonide ja eraisikute poolt Eestisse saadetud kasutatud riiete, mööbli, kirjanduse müük. Tulusid saab kogudus kasutada oma äranägemise järgi. Mitmete koguduste, eriti maapiirkondades, proportsionaalselt suurim sissetulek. Autori hinnangul küllalt stabiilne tulu, kuni jätkub huvi välismaa toetajatel.

- Kinnisvaraga seotud tulud

Tulu on koguduseti väga erinev. Heas seisukorras kinnisvara kujutab küllalt kindlat renditulu. Paikkonniti esineb maakasutus- ja metsatulu. Kogudustele kuuluvalt kinnisvaralt ja

arenguprojektidelt läheb osa kiriku või vastava juhtorgani keskkassa toetuseks. Kehvas seisukorras kinnisvara remontimiseks enamasti kogudustel vahendid puuduvad. Toetused oma iseloomult korrapärased. Tulud aitavad otseselt kaasa koguduste igapäevasele põhitegevusele. Siiski tuleb peapiiskop Andres Pöder Eesti Kirikule antud intervjuus (Intervjuu...) meelde, et kiriku kapital ei ole eelkõige maad ja majad vaid inimesed.

3.3. Sihtasutused ja fondide toetused

19. sajandi lõpu poole andis fondide liikumisele tõuke John D. Rockefeller. Ta arvas, et elus edasijõudnud peaksid head tegema kogu ühiskonna muutmiseks, mitte ainult tegelema üksikute ühiskondlike probleemidega. Tema ideedel põhineb tänaseks väga levinud filantroopilise organisatsiooni vorm – fond ehk SA. Tema teeneks on annetusliku tegevuse süstemaatiliseks muutmine. Enne annetuse tegemist hakati põhjalikult uurima organisatsiooni või ürituse eesmärke ja vajadusi. (Coon, Stevenson 1994)

SA loetakse asutust, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Usulised ühendused saavad läbi SA kasutada SA toetanud isikute maksetest saadud hüvesid ja edendada, tihti ainukese võimalusena, kasutada ja arendada kogu kiriku edasist majandustegevust ja jätkusuutlikust. SA asutajateks on enamasti kogudus oma toetajatega, võimalusel koos Eesti Vabariigi ja kohaliku omavalitsusega. SA ja koguduste vahel on ülesanded jaotatud selliselt, et koguduse nimel ja arvel toimub üksnes vaimulik tegevus ning seda otseselt toetavad funktsioonid. Ülejäänud tegevusvaldkonnad – turismimajandus, kontsertide teenindamine, kaubandus, hoone haldus jms – kuulub SA kompetentsi.

Kirikute juurde on loodud toetusfondid, kelle kaudu saavad isikud oma panusega kiriku elu edendada. Fond kaudu aidatakse edaspidi kogudusi või kogu kirikut end paremini majandada. SA ja fondide tegevus on äärmiselt lai. Võivad olla ka seotud inimeste tunnustamisega, kelle tegevus on märgatavalt parandanud mõne koguduse finantselu (nt EELK Toetusfond). SA on otstarbekas võimaldada põliste kirikukogudustele kalmistute hooldamine ning üle kanda omavalitsustest nende kalmistute hoolderahad, et iidsed kalmistud saaksid kiiresti ning kiriku traditsioone järgides korda.

Loodud on SA ja sihtotstarbelised fonde, mille eesmärk on kogudustevahelise partnerluse ja piirkondlike koostöösuhete arendamine, sihtotstarbelise investeerimisvõimaluse pakkumine ja sihtotstarbeliste laenude väljastamine mille tulemuseks on koguduste liidu ja koguduste kinnisvara tõhusam haldamine, kaubanduse arendamine ning sotsiaaltöö laiendamine, mille tulemusel on kogudused motiveeritud üksteist teenima ja toetama. Liidu ühistööle ja projektidele rahastamise leidmiseks annetavad kogudused liidu ühistöö heaks 5-10% koguduse eelarvest ning leitud on ka uusi rahastajaid väljapoole suunatud projektidele. (Eesti EKB Koguduste Liidu arengukava aastateks 2012-2017).

Kunagisest palgatoetuse kassast (EELK) on nüüdseks saanud keskkassa, kust palgatoetust makstakse mõnekümnele vaimulikule. Toetust vajavaid vaimulikke on aga tunduvalt rohkem. Tänapäevased kogudused on väga erinevad nii suuruselt, kui majanduslikelt võimalustelt. Töökohtade puhul tuleb arvestada ka ühiskonnas toimunud muutusi. Täismahulise ja konkurentsivõimelise palgaga töökoha olemasolu ei saa siiski teha koguduse vältimatuks tingimuseks. See tähendab automaatselt olukorda, kus vaimuliku leidmine võib olla võimalik vaid kokkulepete alusel, mille puhul lisatöökoha omamine on sageli mitte ainult aktsepteeritav, vaid ka paratamatu. Kindlasti ei ole lahenduseks koguduste liitmine ja vaimulike arvu vähendamine. Palgalisi töösuhteid saab luua just niisuguses ulatuses, milleks parajasti majanduslikult ja moraalselt valmis ollakse.

2008. aastal jõustunud kohustuslike teenistuslepingutega (seotud keskkassa toetusega) püüab kirik korrastada teenistussuhteid ja saada paremat ülevaadet töötingimustest. Praegusel hetkel on keskkassast võimalik toetada, vaid üksikute raskustes oleva koguduse või prioriteetse tegevuspaiga vaimulikku. Täismahulise keskkassa toimimine on keeruline. Ajaloolistel põhjustel on kogudused isemajandavad juriidilised isikud, kes peaksid osa oma varadest ja õigustest delegeerima keskkassale, et võimalda ümberjagamist. Ka suurtel ja võimekatel kogudustel ei ole sisuliselt ülejääke – koguduse töö on nõudnud pidevalt laienemist ja tegelikult ei jätku selleks kusagil piisavalt raha. (Intervjuu...)

Kuigi kirik eeldab õpetajalt kõrgemat teoloogilist haridust ja täit pühendumist, ei taga kogudused neile tööpanusele vastavat palka. Kiriku töötajaskond on jätkuvalt üks püsivamaid, kuid teatud dünaamika on ka siin paratamatu. EELK arengukava seatud eesmärk on maksta aastast 2017 kõigile vaimulikele palka keskkassast. Prioriteediks on keskkassa täitmine, mis kindlustaks vaimulikele senisest väärilisema ja konkurentsivõimelisema palga. See oleks

järjekordne samm kiriku ühtsuse tugevdamise suunas ning tugevamate ja varakamate koguduste toetus nende heaks, kellel sellised võimalused puuduvad. Suurendada tuleb solidaarsust ja tugevamad peavad toetama nõrgemaid. (Maanas 2011)

Kirikud on Eesti kultuuri lahutamatuks osaks olnud alates 13. sajandist. Lisaks vaimsele pärandile on pühakojad läbi aegade kujundanud keskkonda – nad on olnud ja jäänud kultuurmaastiku dominantideks ning eriti keskaegsed kirikud moodustavad Eesti arhitektuuripärandi ühe väärtuslikuma osa. Tegemist on väärtustega, mis vajavad säilimiseks pidevat hoold ja kogu ühiskonnale olulise pärandina ka riigipoolset toetust.

Vabariigi Valitsus on heaks kiitnud 2003. a. riikliku programmi „Pühakodade säilitamine ja areng“ ning selle esialgne tegevus kavandati kümneks aastaks (2004–2013). Programmi eesmärk oli ühtse, läbipaistva ja süsteemse lähenemise kaudu tagada pühakodade, kui Eesti kultuuri- ja kunstiajaloolise pärandi olulise osa säilimine.

Programmi uuendati 2013. aastal, perioodiks 2014-2018. Programmi eesmärk on pakkuda riigipoolset tuge pühakodade ja neis peituvate kultuuriväärtuste säilitamiseks ja on suunatud kõigi konfessioonide kõikidele pühakodadele sõltumata sellest, kas nad on tunnistatuks kultuurimälestiseks või mitte. Programmi objektiks on hooned, kus toimuvad jumalateenistused (kirikud, suuremad kabelid, palvemajad, tsässonad jne). Toetust ei saa taotleda kirikukompleksi kõrvalhoonetele nagu pastoraadid, surnuaia kabelid, leer- ja koolimajad jne. (Programm...)

Pühakodade programmile esitati 2015. aastaks üle Eesti 146 taotlust kogusummas 3,1 miljonit eurot. Põhiliselt toetatakse programmi kaudu pühakodade restaureerimist, seejuures enamik toetusi läheb avariiliste katuste remontimiseks. Restaureerimistoetused jagunevad 6 konfessiooni vahel kokku 23 pühakoda. 2016. aastaks oodatakse taotlusi kuni 30. septembrini 2015. Alates 01.10.2015 laekunud taotlused lähevad 2017. aastasse. (Pühakodade...)

Kirikutele on riigieelarvest eraldatud restaureerimistoetusi ka väljastpoolt pühakodade programmi. Kultuuriministeeriumi kaudu on suuremad toetuste saajad olnud Tartu Pauluse kirik, Tartu Jaani kirik, Narva Aleksandri kirik ja Kuressaare Laurentiuse kirik. Lisaks on kirikutele toetusi eraldatud Siseministeeriumi kaudu.

Kokkuvõtvalt võib märkida, et viimase rahvaloenduse andmetel on enamus usklikke vanemad kui 50 aastat. Nimetatud asjaolu koos demograafiliste probleemidega kahandavad koguduste võimalusi kirikuhoonete haldamise ning korrastamisega ise toime tulla. Seega tuleb pühakodade programmi järgmisel etapil tõsiselt tegeleda kirikute jätkusuutlikkuse teemaga ehk tühjaks jäävate kirikute problemaatikaga. Oluline on, et valikud, kuhu koondada restaureerimistoetuste vahendid, oleksid teadlikud ja peaksid silmas pikemat perspektiivi. Koordineerida tuleks ka pühakodade laiendatud kasutamist. Selleks tuleb kaasata nii Eestisest kui ka rahvusvahelist kompetentsi konsultantide näol, kelle tegevuse rõhuasetuseks oleks programmi sisuline arendamine. Kindlasti tuleks paremini ja rohkem kaasata partnerid, sh kohalikke omavalitsusi jm piirkondlikke huvigruppe (nt külaseltsid jt), arvestades sealjuures pühakodade omanike soove ja nägemusi, et pühakojad jääksid avalikkusele avatuks kui sakraalsuse kandjad ning kui paikkondlikud keskused, mis tugevdavad kogukonna identiteeti ja tutvustavad kultuuritraditsioone nii kohalikele kui ka külalistele.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli anda ülevaade usuliste ühenduste tuludest ja hinnata nende tegevuse toetamist. Selleks on iseloomustatud tulusid mõjutavaid tegureid ja usuliste ühingute arvestuse põhimõtteid.

Töö esimeses osas on püstitatud eesmärgi saavutamiseks selgitanud usuvabaduse mõistet. Usuvabadus on üks demokraatliku ühiskonna alustalasid ja eluliselt vajalik kaitsmaks uskujate identiteeti ja elukontseptsiooni, kuid võrdselt väärtuslik ka ateistidele ja ükskõiksetele. Usuvabaduse tagamiseks on riik kehtestatud kirikute ja koguduste seaduse, milles defineeritakse ka usulise ühenduse ja kiriku mõisted. Usulistel ühendustel on võimalik saada tulumaksusoodustust, st paremat võimalust annetusi saada ning teha ka mitmeid kulutusi maksuvabalt. Tulumaksusoodustustega ühingute nimekirja saamisel on autori arvates liialt oluline osa sellel, kuidas maksuhaldur antud tingimustele vastamist hindab. Kindlasti oleks vaja otsuse kujunemist suunavaid õiguslikke jõuga dokumente, millega oleks tagatud ühtne ja selgepiirilise tulemus. Eestis reguleerivad usuliste ühenduste raamatupidamise korraldust MTÜ-dele mõeldud juhendid ja seadused. Eraldi vaid usulistele ühendustele raamatupidamise juhendeid ei ole peetud vajalikuks. Töös on esitatud ülevaade usulistest ühendustest Eestis. Autor peab oluliseks neid üksteisest eristada, sest tihti väljendub usuliste ühenduste religioosne põhitegevus, usuline eesmärk ja usutunnistuse tavad nende majandusliku tegevuse, suhtumise ühiskonda ja üksikusse indiviidi. Eristamiseks eri usundeid lähtub autor indiviidi ja religioosse organisatsiooni vahelistest rahalistest käitumisnormidest. Oluline on kuidas usuline ühendus oma kulutuste katteks toetust küsib ning millisel määral indiviidi rahaline toetust on avalik või anonüümne, soovituslik või kohustuslik ja kontrollitav. Antud töös kajastatakse ühenduste erisusi eelkõige usuliste ühenduste majandusliku tegevuse ja käitumise selgitamiseks.

Töö teises osas leiavad käsitlemist koguduste infosüsteemid ja raamatupidamistoimingud. Kirik on pidanud oluliseks talletada ajalugu, et näha tuleviku arengusuundi. Kirikuraamatutest väljaarendatud infosüsteemid on seotud sündmuste ja info kogumise, talletamise, tulemuste analüüsimise ja töö koordineerimisega. Infosüsteemid on oluliseks vahendiks väljendamaks koguduses toimuvat tegevust ja võimaldab nii lokaalselt kui tsentraalselt teha statistikat nii isikute, sündmuste kui ka annetuste kohta. Ülevaate

ühenduse majandustegevusest annab majandusaasta aruanne. Usulised ühendused koostavad tegevusaruannet küllalt erinevalt. On konfessioone, kus tegevusaruanne on pigem formaalsus, kui ülevaade tegevusest tervikuna. Usuliste ühingute tegevusaruannetes võib kohata religioosset kõnepruuki ja ka lõike pühakirjast. Põhjalikum tegevusaruanne on kasutusel EELK-s. Usuliste ühenduste võrdlemiseks on autor kõrvutanud kaheksa usulist ühendust nende majandusaasta aruannete bilansi põhjal. Bilansside võrdlemiseks on autor nende majandusandmed ühisvõrtsustanud – kirjed on näidatud protsentides nii aktivas kui ka passivas. Aktivas on suurimad erinevused materiaalse põhivara omamisel. Siht- ja osakapital puudub paljudel usulistel ühendustel. Seaduseandja ei ole ette näinud MTÜ-le miinimumkapitali nõuet. Tulude-kulude aruandest saab teada, millised tegevused on ühendust kõige rohkem mõjutanud. Usuliste ühenduste eri perioodide tulude ja kulude kõikumise, samuti muutumiste olulisuse hindamiseks on autor teinud EELK Tallinna Peetli Koguduse horisontaal- ja vertikaalanalüüsi. Tulemiaruanne vertikaalanalüüsi käigus on analüüsitud kirjete suhet tuludesse. Annetused ja toetused moodustavad 1/3 tuludest. Tulu ettevõtlusest moodustab eri aastatel kõige muutuvama rea, mis viitab teatavale projektipõhiste tuludele ja stabiilsete tulude, näiteks renditulu, vähesele osatähtsusele tuludest. 2013. a. tööjõukulud on horisontaalanalüüsi põhjal vähenenud võrreldes 2009. a. 40%. Perioodil 2009–2013 on töötajate arv jäänud samaks, mis näitab ilmekalt usulise ühingu järjest madalamat palgataset. Autori arvates on kulude vähenemise põhjuseks tööjõukulude suur vähenemine. Liikmetelt saadud tasud on antud perioodil kahekordistunud, kuid vähese osatähtsuse tõttu tuludest on tulud kasvanud 10%. Baasaastal on finantstulud suured, mille põhjuseks peab autor 2009. aastal kehtinud kõrgemat intressimäära. Pärast 2009. a. on finantstulud minimaalsed. Sel perioodil vähenesid kulud ja teeniti tulu, mis aitas kaasa, antud usulise ühenduse, tulemi kasvule.

Töö kolmandas osas on autor selgitanud usuliste ühenduste tegevuse rahastamise võimalusi. Liikmemaksu suurus ei ole enamasti täpselt kindlaks määratud. See on nii usu- kui ka auasi, kuid maksu suuruseks on soovitatud 1–10% koguduseliikme aastasissetulekust. Koguduse liikmete annetused (liikmemaks) on väga olulise tähtsusega koguduse tegevuse stabiilsuse tagamiseks ning samal ajal ka kinnituseks, et seda tööd, mida kirikus tehakse, väärtustatakse. Leidub usulisi ühendusi, kes liikmemakse ei kogu. Annetuse kogumise korraldamine on erinev, sõltuvalt usulise ühenduse tegevusest, traditsioonidest, rahvuse omapärasest ja usulistest eelistustest. Eri konfessioonidel võib käsitlus annetamise, kui

tegevusse olla vägagi erinev. Annetuse mingil määralgi avalikustamine tekitaks väiksema summa annetajale piinlikust ning suurema summa annetajale uhkust ning kogudusele tajutavat mõjuvõimu. Annetuste kogumisel kasutakse ka ainult nimetat korjanduskarbi meetodit ja seega toimub finantseerimine rahaga, mis on juba maksustatud. Teisalt on annetus auasi ja annetaja teistele eeskujuks. Autori arvates on avalikul annetamisel lihtne muutuda sponsorluseks ja ta leiab, et isiklikku mainekujunduskampaaniasse panustatud raha peaks kuuluma maksustamisele üldistel alustel. Kuigi maksupoliitiline keskkond ei ole peamine annetamist mõjutav tegur, on sellel mõju annetamise kujunemisse. Autor liigitab usuliste ühenduste ettevõtlusega seotud tulud nelja kategooriasse, mis eristuvad teistest tulususe, korrapärasuse või muude tegurite poolest. Nendeks on: talituste tasud, hoolekandetegevusega seotud sihtannetused ja toetused, mitterahaliste annetuste jaotamisega seotud tulud ja kinnisvaraga seotud tulud. Töös käsitletakse sihtasutuste ja fondide tähtsust usuliste ühingute majandustegevuses ning riikliku programmi „Pühakodade säilitamine ja areng“ kaudu tagatav pühakodade, kui Eesti kultuuri- ja kunstiajaloolise pärandi olulise osa, säilimine.

Ühiskonnas kohtab küllalt sageli arvamust, et kirik peaks suutma katta iseseisvalt oma kulud. Autori arvates on see õige, kui usuline ühendus tegutseb, vaid oma religioosete eesmärkide raames. Panustades otseselt raha ja vabatahtliku tööga ühiskonna igapäevaellu, nagu sotsiaalabisse, heakorda, kunstiväärtuste säilimisse jne, vajab usuline ühendus ühiskonnalt materiaalselt toetust. Paljudel usulistel ühendustel ei ole võimalik rahaliselt toetada ühiskonna kitsaskohte, eelkõige kehva majandusliku olukorra tõttu, kuid on ka usuliikumisi, kellele seatud eesmärgiks on vaid religioosne- ja seda otseselt toetav tegevus. Seega, saab kirikute toetamisel määravaks mitte nende religioosne suunitlus või annetaja suhe religiooni vaid usulise ühenduse panustamine ühiskonna valupunktidesse.

SUMMARY

THE ECONOMIC ACTIVITY AND REPORTING OF RELIGIOUS GROUPS IN ESTONIA

Jaanus Tähiste

The goal of this bachelor's thesis is to give an overview of religious unions' incomes and to determine if their activities should be supported or not.

In order to do that influence factors and principles of religious associations' accounting have been analyzed. Freedom of religion is one of the foundations of a democratic society, but equally valuable for atheists and indifferents. The state gives credit for associations' actions, goals and knowledge, which are valued and essential for the public, by deducting income tax for them. In Estonia instructions and laws for NGOs regulate religious associations' bookkeeping. The author has set forth an overview of different religious associations in Estonia and keeps important to distinguish them from each other. It's important how a religious association asks for financial support and whether the support is public or anonymous, recommended or compulsory, or compulsory and controllable. In this thesis associations' specialities/differences of business and behavior are clarified. Religious associations put progress reports together quite differently. Confessions have been made where there have been stated that progress reports are more of a formality than an overview of activities as a whole. Religious phrasing and sections from scripture have been seen in their progress reports. In order to compare religious associations the author has examined eight of them side by side on the basis of their balance in commercial year reports. The author has clarified possibilities of funding them. The donations of congregation members are significantly important for assuring the stability of the congregation's activity and prove that the work done by them is highly valued.

In society it's common that people think that a church should independently cover their costs. In the author's opinion it's correct if the religious association acts within the limits of religious goals. By contributing to society's daily life by giving money or working voluntarily, religious associations need material support from society. Lots of them cannot support society's hot spots due to bad economic situation, but there are religious movements, whose goal is to support religious activities only. Therefore the religious associations' contribution for society's hot spots determines whether they are supported or not.

VIIDATUD ALLIKAD

- Annetus. (2003). – Majandusleksikon I. Mereste, U. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Allport, G. (1950). The Individual and His Religion. A Psychological Interpretation. Oxford, England: Macmillan
- Coon, C. Stevenson, J. (1994). Euroopa ajalugu 1763-1991. Käsiraamat. Tallinn: Olion
- Crankshaw, K. (1998). Accounting for Churches. Eastern Michigan University. <http://people.emich.edu/skattelus/gen004.htm> (21.05.2015)
- Eesti EKB Koguduste Liidu arengukava aastateks 2012-2017. EEKBKL. <http://www.ekklesia.ee/info/ametlikud-dokumendid/415-arengukava-aastateks-2012-2017> (05.05.2015)
- Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne.(2012). /Koostajad Ülle Madise, Berit Aaviksoo, Hent Kalmo, Lauri Mälksoo, Raul Narits, Peep Pruks, Priit Vinkel, Maia Ruttu. 3.täiend tr. Juura: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-40/> (07.05.2015)
- Gastrow, S. (2011). Philanthropy to Serve as the Engine Room of Social Change. www.ngopulse.org/article/philanthropy-serve-engine-room-social-change(15.05.2015)
- Happy Planet Index, 2015. New Economic Foundation: www.happyplanetindex.org (30.04.2015)
- Heategevusest tulumaksuseaduse § 11 mõistes. MTA. <http://www.emta.ee/index.php?id=32181> (07.05.2015)
- Intervjuu ajalehes Eesti Kirik. EELK. <http://www.eelk.ee/intervjuu.php?id=106> (16.05.2015)
- Kaitsepolitsei amet. Kaitsepolitsei aastaraamat 2014./Koostaja: H, Puusepp. Tallinn: KAPO
- Kilvits, K. (2006). Majanduspoliitika: 4. täiend ja paran tr: TTÜ Kirjastus
- Koguduste infosüsteemi analüüs. Analüüsi aruanne. Esimene osa - hetkel toimiv süsteem. EELK: www.eelk.ee/register/KogudusteIS1.doc (05.05.2015)

Koguduste infosüsteemi analüüs. Analüüsi lõpparuanne. Teine osa - uue süsteemi kirjeldus.
EELK: www.eelk.ee/register/KogudusteIS2.doc (05.05.2015)

Luhamets, K. (2009). Päevavalgele ilmus hävinuks peetud kirikuraamat:
<http://www.koduvald.ee/elu/2011-paevavalgele-ilmus-havinuks-peetud-kirikuraamat>
(14.05.2015)

Maanas, M. Abikassa või keskkassa. www.eestikirik.ee/abikassa-voi-keskkassa (05.05.2015)

Majandamine. (2015). EELK Kadrina Katarina kogudus.
<http://virupraostkond.eu/kogudused/kadrina-katariina-kogudus/majandamine>
(24.04.2015)

Majandusaasta aruanne.(2013). Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Rakvere Kolmainu
Kogudus. http://www.kolmainu.ee/wp-content/uploads/2014/09/2013_majandusaasta-aruanne-EELK-RKK.pdf (19.05.2015)

Millised kulud võib maha arvata. MTA. <http://www.emta.ee/?id=26824> (14.05.2015)

Mis on pihiliste nimekirjad? Kirikuraamatud. Apostliku õigeusu kirik: Rahvusarhiiv.
www.ra.ee (09.05.2015)

Moore, D. (2004). The Fiscal Framework for Corporate Philanthropy in CEE and NIS.
January 2004. International Journal of Not-for-Profit Law, Volume 6, Issue 2

Mänd, K. Noor, K. Uudelepp, A. Uus, M. (2011) Väärrikaks ja õnnelikuks: Annetamise
analüüs ja soovitused. Lõppraport: Praxis
<http://www.praxis.ee/vana/index.php-id=887.html> (27.04.2015)

Oreli ehitus (2015). EELK Viimsi Jaakobi Kirik. <http://viimsijaakobikirik.ee/orel/> (30.04.15)

Orlikowski, W.J. (1991) Integrated Information Environment or Matrix of Control – the
Contradictory Implications of Information Technology, Accounting, Management and
Information Technology, 1(1), pp 9-42

Osborne, S.P. (2008). The third sector in Europe. Prospects and challenges. London and New
York: Routledge

Programm „Pühakodade säilimine ja areng 2014–2018“. Kultuuriministeerium.
http://www.muinas.ee/files/Programm%20P%C3%BChakodade%20s%C3%A4ilitamine%20ja%20areng%202014-2018_kultuuriministri%20KK-1.pdf (20.05.2015)

Pühakodade programm. Muinsuskaitseamet. <http://www.muinas.ee/puhakoda/uudised> (20.05.2015)

Rammo, A. (2014). Abimaterjal vabaühendustele tulumaksusoodustuse saamiseks. EMSL Vabaühenduste liit. <http://www.ngo.ee/> (07.05.2015)

Tammsalu, L. (2015). Koguduse õpetaja üleskutse. EELK Kullamaa Püha Johannese kogudus <http://kullamaakogudus.edicy.co/kogudus/annetused>. (11.05.2015)

Tegevusaruanne. (2011) – Majandusarvestus ja rahandus. Leksikon II. Alver, J., Alver, L. Deebet, lk 473.

The World Giving Index. Charities Aid Foundation, CAF (2010). <https://www.cafonline.org/pdf/WorldGivingIndex28092010Print.pdf> (19.04.2015)

Tiitus, M. (2012). Numbrid ja inimesed. <http://www.eestikirik.ee/numbrid-ja-inimesed/> (20.05.2015)

Tulumaksusoodustusega mittetulundusühingu ja sihtasutuse avalikes huvides tegutsemine. MTA. <http://www.emta.ee/index.php?id=14383> (07.05.2015)

Tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekiri alates 01.01.2015. MTA. <http://www.emta.ee/index.php?id=36293> (24.05.2015)

Tõnisson, H. (2014). Seletuskiri tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seaduse eelnõu juurde: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=10ba1544-6837-4b08-b5e3-86625bc7a96f& (27.04.2015)

Typical Funds. GAAP Accounting. Chapter 21:Chart of Accouts. Page 21-2. 10/08 www.lcms.org/Document.fdoc?src=lcm&id=1133 (21.05.2015)

Use of Tithe. Introduction. Seven-day Adventist Church. <http://www.adventist.org/en/information/official-statements/guidelines/article/go/0/use-of-tithe/> (23.05 2015)

Õunpuu, H. (2005). INF 4 ja INF 9 deklaratsioonid – info kingituste ja annetuste kohta. EML ajakiri MaksuMaksja. 2005. veebruar (nr 2)

LISAD

Lisa 1. EELK tegevusaruande struktuur

Liigitus	Käsitletavat teemad
Ülevaade koguduse liikmetest, juhtorganitest ja nende tegevusest	Iseloomustatakse koguduse liikmeskonna meeste-naiste ja vanuselisi proportsioone. Koguduse nõukogu liikmete nimeline koosseis koos muudatustega juhtorganites ja antakse hinnang juhtorganite tegevusele. Käsitletakse ka kirikusse mittekuuluvate inimeste suhtumist usku.
Koguduse töötajad ja nende tegevus	Kirjeldatakse koguduse vaimuliku töökoormust ning osavõttu kiriklikest ja muudest ametitest. Ametireisid Eestis ja välismaal. Ülevaade teistest palgalistest ja vabatahtlikest töötajatest.
Jumalateenistusliku elu analüüs	Jumalateenistuse ülesehitus, millised on kohalikud tavad. Ilmikute (koguduse liige, kes ei ole seotud vaimuliku töötusega, vastandina vaimuliku ameti kandjale) osalemine jumalateenistuse läbiviimisel. Jumalateenistuse ja jutluse kestvus. Keskmise osalejate arv. Samuti jumalateenistuste muusikalised osalejad ning oreli seisukord.
Kiriklikud talitused	Ülevaade talituste n. matused, ristimised leerid jm toimumisest
Muusikatöö	Ülevaade koguduse muusikalisest traditsioonidest ja võimalustest.
Hoolekande- ja hingehoiutöö	Kodukülastused. Kontakt kohaliku sotsiaalnõunikega. Toiduabi ja riiete, majapidamistarvete jagamise korraldus.
Noorsoo- ja kasvatustöö	Ülevaade regulaarsest noorsootöö arvuandest ja millistes koolides toimuvad religiooniõpetuse tunnid. Töötajate ettevalmistus.
Avalikud suhted	Antakse hinnang avalikkele suhetele ja suhetele ajakirjandusega. Tuuakse välja koguduse kodulehekülg ja Twitteri konto.
Evangelisatsiooni- ja misjonitöö	Väljapoole kogudusest suunatud kuulutustöö korraldus.
Majanduselu	Antakse hinnang kirikuhoone ja koguduse hoonete Kirikuhoonete, kinnis- ja muu vara seisukord ja kasutamine. Kirikuhoonete, kinnis- ja muu vara seisukord ja kasutamine. Olulised laenud ja võlad. Palgad ja töötajate majanduslik toimetulek. Tulevikus ootavad lahendused.
Visitatsioonid ja revideerimised	Praosti või piiskopi visitatsioonid. Riiklikud revideerimised ja kontrollid.
Suhted teiste institutsioonidega	Suhted kohaliku omavalitsusega, teiste konfessioonidega, usuliste ja muude organisatsioonidega, sõpruskogudustega.
Koguduse liikmed	Koguduse liikmeskonna arvuline muutus. Põhjendatud ootus.
Hinnang koguduse tööle	Hinnang ja muud tähelepanekud

Allikas: EELK Tallinna Peeteli ja Rakvere Kolmainu Koguduse 2013. majandusaastaaruanne.

Lisa 2. Kaheksa usulise ühenduse bilansi andmed
(eurodes)

9. EELK Tallinna Toompea Kaarli Kogudus.
Andmed: 2014. a. majandusaasta aruanne.
10. Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu Oleviste Kogudus.
Andmed: 2014. a. majandusaasta aruanne.
11. Tallinna Aleksander Nevski Stavropigiaalne Kogudus.
Andmed: 2013. a. majandusaasta aruanne.
12. EELK Rakvere Kolmainu Kogudus.
Andmed: 2013 a. majandusaasta aruanne.
13. Eesti Islami Kogudus.
Andmed: 2013. a. majandusaasta aruanne.
14. Eesti Juudiusu Kogudus.
Andmed: 2013. a. majandusaasta aruanne.
15. Eesti Jehoova Tunnistajate Koguduste Liit.
Andmed: 2014. a. majandusaasta aruanne.
16. EELK Tallinna Peeteli Kogudus.
Andmed: 2013. a. majandusaasta aruanne.

Lisa 2. järg

	1	2	3	4
Varad				
Käibevara				
Raha	74 382	184 344	7 362	4 635
Nõuded ja ettemaksud	81 628	3 685	1 176	2 695
Kokku käibevara	156 010	188 029	8 538	7 330
Põhivara				
Kinnisvarainvesteeringud	1 927 138	0	0	0
Materiaalne põhivara	701	48 735	25 044	0
Kokku põhivara	1 927 839	48 735	25 044	0
Kokku varad	2 083 849	236 764	33 582	7 330
Kohustused ja netovara				
Kohustused				
Lühiajalised kohustused				
Laenukohustused	19 333	0	0	0
Võlad ja ettemaksud	66 265	38045	14004	3 512
Sihtotstarbelised annetused	5 000	0	0	0
Kokku lüh.ajal. kohustused	90 598	38 045	14 004	3 512
Kokku kohustused	90 598	38 045	14 004	3 512
Netovara				
Siht- /Osakapitali nimiväärtus	39 721	0	0	0
Reservid	8 319	0	0	0
Eelmiste per. akum. tulem	2 037 932	184 180	32 634	5 757
Aruandeaasta tulem	-92 721	14 539	-13 056	-1 939
Kokku netovara	1 993 251	198 719	19 578	3 818
Kokku kohustused ja netovara	2 083 849	236 764	33 582	7 330

Lisa 2. järg

	5	6	7	8
Varad				
Käibevara				
Raha	342 628	414 619	105 477	21 929
Nõuded ja ettemaksud	0	13 006	2 296	1 378
Kokku käibevara	342 628	427 625	107 773	23 307
Põhivara				
Kinnisvarainvesteeringud	0	0	0	0
Materiaalne põhivara	0	2 964 133	4 317 107	56 203
Kokku põhivara	0	2 964 133	4 317 107	56 203
Kokku varad	342 628	3 391 758	4 424 880	79 510
Kohustused ja netovara				
Kohustused				
Lühiajalised kohustused				
Laenukohustused	0	0	0	0
Võlad ja ettemaksud	1 434	11 789	247 136	6 173
Sihtotstarbelised annetused	0	0	0	4 858
Kokku lüh.ajal. kohustused	1 434	11 789	247 136	11 031
Kokku kohustused	1 434	11 789	247 136	11 031
Netovara				
Siht- /Osakapitali nimiväärtus	0	1 731 112	0	8 053
Reservid	0	1 648 601	0	0
Eelmiste per. akum. tulem	334 833	213	4 350 456	50 705
Aruandeaasta tulem	6 361	43	-172 712	9 721
Kokku netovara	341 194	3 379 969	4 177 744	68 479
Kokku kohustused ja netovara	342 628	3 391 758	4 424 880	79 510

Lisa 3. EELK Tallinna Peeteli Koguduse tulemiaruanne 2009–2013
(eurodes)

Kirje	2009	2010	2011	2012	2013
Tulud					
Liikmetelt saadud tasud	1 818	2 226	3 565	3 398	3 808
Annetused ja toetused	16 226	14 000	13 694	15 177	24 846
Tulu ettevõtlusest	7 048	5 587	8 175	13 407	3 322
Muud tulud	21 788	22 081	21 894	21 106	19 629
Kokku tulud	46 880	43 894	47 328	53 088	51 605
Kulud					
Sihotstarbelised finantseeritud projektide otsesed kulud	-27 208	-28 738	-21 354	-28 737	-21 643
Jagatud annetused ja toetused	-508	-555	-360	-543	-802
Mitmesugused tegevuskulud	-1 970	-1 684	-3 784	-2 731	-2 925
Tööjõukulud	-23 052	-23 250	-20 135	-13 723	-13 831
Põhivara kulum ja väärtuse langus	-2 445	-2 445	-2 502	-2 672	-2 688
Muud kulud		-59			
Kokku kulud	-55 183	-56 731	-48 135	-48 406	-41 889
Põhitegevuse tulem	-8 303	-12 837	-807	4 682	9 716
Finantstulud ja -kulud	691	96	6	0	5
Aruandeaasta tulem	-7 612	-12 741	-801	4 682	9 721

Allikas: EELK Tallinna Peeteli Koguduse 2010–2013. a. majandusaasta aruanded.

Lisa 4. EELK Rakvere Kolmainu Koguduse tulemiaruanne 2013
(eurodes)

	2013
Tulud	
Liikmetelt saadud tasud	14 865
Annetused ja toetused	22 452
Tulu ettevõtlusest	25 762
Muud tulud	325
Kokku tulud	63 404
Kulud	
Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-9 057
Jagatud annetused ja toetused	-59
Mitmesugused tegevuskulud	-36 208
Tööjõukulud	-17 613
Põhivara kulum ja väärtuse langus	0
Muud kulud	-2 406
Kokku kulud	-65 343
Põhitegevuse tulem	-1 939
Finantstulud ja -kulud	0
Aruandeaasta tulem	-1 939

	2013
Renditulud	23 134
Muud tulud	2 628
Tulud ettevõtlusest	25 762

Allikas: EELK Rakvere Kolmainu Koguduse 2013. a. majandusaasta aruanne